

Editor a sazba textu:
Anton Kohutovič
apríl 2013

Zoznam inštruktorov

Prednášky

Ondřej Adámek
Karel Černín
Anton Kohutovič
Martin Fabian
Lukasz Majewski

Workshopy

Ondřej Adámek
Karel Černín
Tomek Maziarz
Anton Kohutovič
Martin Fabian
Lubomír Orenič
Piotr Suzska
Gene Tausk
Bartłomiej Walczak
Andrej Bobřík

OBSAH

Zoznam inštruktorov	iii
Obsah	iv
Dílo Hanse Leckuchnera	1
<i>Ondřej Adámek</i>	
O efektivitě a bezpečnosti	15
<i>Anton Kohutovič</i>	
Zapomenuté umění Walpurgis	29
<i>Karel Černín</i>	
Sparring – áno či nie?	55
<i>Martin Fabian</i>	

Príspevky sú radené v poradí v akom boli odprednášané v teoretickej časti podujatia. Prednášok na sympóziu odznelo viac, a tu vám predkladáme iba články inštruktorov, ktorí boli ochotní spracovať svoje príspevky písomne.

Dílo Hanse Leckuchnera

Ondřej Adámek

Indes – škola středověkého boje v Brně

<http://www.in-des.cz/>

1 Úvod

1.1 Cíl a motivace tohoto textu

Tento text vznikl původně pro potřeby akce Tyrnhaw 2012, kde byl prezentován jako přednáška se stejným názvem. Jeho záměrem bylo představit a přiblížit manuscript CGM 582, věnující se šermu tesákem. Cílovým okruhem měli být šermíři se zkušeností s dlouhým mečem Hanse Lichtenauera, kteří se intenzivě tesáku nevěnují. Tedy dle mých zkušeností poměrně velká skupina lidí. Pro potřeby sborníku jsem text doplnil a rozšířil o některé pasáže.

Krom srovnání obou učení, bude text místy obsahovat i mé zkušenosti s interpretací a cvičením technik. Hlavní motivací bylo usnadnit ostatním přístup ke studiu díla, jelikož z počátku může rozsah manuscriptu mnohé odrazovat. Velmi dobře to vystihl jeden šermířský kolega, který na diskusním fóru poznamenal, že „po 50 stranách začnou vypadat všechny akce v rukopise podobně“.

Nadruhou stranu je dle mého chybou připisovat k tesáku způsobem, že je to jen „hračka“, se kterou se dá dělat pár věcí z meče a ještě k tomu několik kousků z Talhofferu. Tak snadné to zase není. A možná proto mistr Hans Leckuchner v úvodu píše. Že „když jest mnoho Mistrů meče, kteří neznají o způsobu tesáku pravdu“ a také že

„kdo se do těchto znalostí a umění umí postavit, ten má mnoho vážných kusů, se kterými on Mistry dobře může znemožnit a umně zanačit, že oni se bez souhlasu udeřit, bodnout, vodit, vrhnout, držet musejí nechat“.

Tak pojďme na to.

1.2 Krátce o manuscriptu

Základní faktografické údaje o Leckuchnerově díle lze bez problému zjistit na internetu, například na výborné stránce www.wiktenauer.com. Proto tedy jen stručně:

Kodex CGM 582 s přízviskem „Umění šermu tesákem“ byl dokončen 19. ledna 1482, tedy na sklonku 15. století. Obsahuje 217 oboustranných folií, 433 stran má nějaký obsah, jen 17 z nich je bez ilustrací. Jedná se v zásadě o rozšíření Codexu Palatine German 430 z roku 1478, který byl bez ilustrací.

Je věnován Filipu Phaltzgraffovi od Rýna, místodržícímu, kurfiřtu a vévodovi v Bavorsku. Uložen je v Bavorské státní knihovně v Mnichově. Obsahuje na rozdíl od jiných šermířských rukopisů pouze šerm tesákem a jedná se o nejobsáhlejší mi známý zdroj pro tuto zbraň.

1.3 Něco málo o tesáku

Jednou z podstatných otázek pro interpretaci je ta, jak moc jsou dané techniky a kusy navázány na konkrétní zbraň. Jak jistě ví každý člověk, který se šermu trochu věnuje, tesák se vyskytoval během staletí v mnoha formách a podobách. Lišil se tvarem, velikostí, vahou, vyvážením, ostřením, záštit-

nými prvky atd. Proto alespoň v krátkosti o tesáku, který je zobrazován v našem rukopise.

Zobrazené tesáky mají skoro rovné čepele, s dlouhým i krátkým ostřím a výrazně špičatým hrotem. Jílec je dlouhý, zhruba dvakrát delší než ruka, která jej svírá. Hlavice je zřetelná a vypadá relativně masivně. Záštitka je symetrická, rovná a poměrně krátká. Nagel či hrot je poměrně masivní. Délka celé zbraně vychází dle ilustrací asi stejně jako délka natažených paží obou bojovníků.

Co z toho lze usuzovat vzhledem k technikám v rukopisu? Dlouhé ostří naostřené po celé délce je třeba pro některé techniky jako třeba řez, kdy se pracuje silnou částí čepele. Naopak neostřená část krátkého ostří je potřeba, když chceme podepřít tesák levou rukou pro tzv. zdvojený Pogen, nebo jej dokonce chytnout za čepel při technice Mortschlag. Dlouhý jílec je určen nejen k potenciálnímu úderu na obličej, ale zejména k zahákování ruky či paže soupeře pro pákové techniky a zápas. Masivní hlavice může napovídat něco o vyvážení. Krátká záštitka je pro mne trochu matoucí, zejména při technikách z meče, kdy vážu čepel a zároveň zasahuji, hrozí podle mne ztráta vazby. Nágel je v některých technikách požit pro práci na čepeli soupeře a také často chrání hřbet ruky, tedy by mohl částečně suplovat funkci rozšířené čepele u mečů pro Kunst.

Délka čepele je samostatnou kapitolou a budu se jí věnovat dále v textu u technik, kde je podle mne zásadní.

Váha tesáku se sice z obrázku určit nedá, nicméně jedná se také o důležitou charakteristiku s podstatným vlivem na vykonávání technik. Proto něco málo postřehů.

Velmi lehká zbraň je lákavá pro rychlé Vor, nicméně útoky nejsou vedeny s patřičnou razancí. Také při nabírání soupeřova seku do

pevné vazby (Pogen – přechod do zápasu v Nach) lehká zbraň neabsorbuje dostatek energie útoku.

Příliš těžká zbraň je pomalá pro akce ve Vor, ale i pro ty v Nach, vykonávané v tempu soupeře (které jsou mnohdy i tak problematické). Namáhá ruku a zápěstí.

Osobně se mi osvědčili tesáky važící od cca 800 do 1000 gramů.

Ruku v ruce s váhou jde vyvážení zbraně. Vyvážení hodně na špici je nutností. Bez toho nelze některé techniky prakticky provést (třeba sek Entrusthaw s patřičnou razancí), nebo se zbraň chová tak, že techniky nedávají úplně smysl (zmýlení pomocí Durchgehen) apod. Také winden, kdy ovládneme zbraň jednou rukou a snažíme se během pohybu měřit špicí stale na soupeře se se zbraní vyváženou na hrot dělají znatelně lépe (hrot jakoby drží ve vzduchu).

Aktuálně mi připadá ideální vyvážení 10-12 cm od záštitky.

2 Části blízké učení dlouhého meče Hanse Lichtenauera

2.1 Struktura a forma manuscriptu

Stejně jako kodexy pokračovatelů Lichtenauera je Leckuchnerův rukopis rozdělen do Zedelu (básničky) a vysvětlujících glos. Dle úvodu manuscriptu je autorem obou částí sám Leckuchner. Na řadu pak přichází otázka, jaký byl pak důvod vytvářet veršovanou část?

U umění dlouhého meče, které bylo dle náznaků v pramenech uměním tajným lze domýšlet, že se jednalo jednak o zakódované učení, kterému rozuměl jen zasvěcený a pro něj zároveň sloužilo jako mnemotická pomůcka. To mohlo platit pro Lichtenauerův zeddel, který má např dle Ringeckova kodexu cca 212 řádků. Nicméně ten Leckuchnerův jich obsahuje cca 520, verše jsou často delší a to už se pamatuje trochu hůře. Navíc si jsou

mnohé verše a obraty velmi podobné. To mě osobně vede k závěru, že stvořit vlastní Zeddel bylo spíše lákavé pro autora, než užitečné pro čtenáře (učedníky).

Struktura učení je tak podobná té Lichtenauerově, že lze předpokládat, že z ní jasně vychází. Obsahuje úvod, ve kterém uvádí určitá pravidla šermu tesákem a pak vysvětluje některé základní principy.

Pak již následuje seznam kusů. V dlouhém meči známe 5 mistrovských seků a 12 následných kusů, v tesáku se jedná o 6 mistrovských seku a 17 hlavních kusů.

V leckuchnerově díle však není rozčlenění technik do těchto částí vždycky úplně striktní a pochopitelné. Odebírání tesáku a zápas se neobjevuje jen v těchto částech, ale všude po rukopise. To je ještě vzhledem k neoddělitelnosti zápasu od boje tesákem pochopitelné. Nicméně občas se kusy objevují na některých místech dosti náhodně, jako by je autor zapomněl uvést dříve. Často pak k jejich začlenění nehledí na to, zda se jedná o stejný pohyb či princip, ale postačí jen slovní či pocitová shoda (např. U Zucken jsou technikym kdy cukám tělem apod).

2.2 Úvodní pasáže

Do této části rukopisu zahrnuji vše od jeho počátku do prvního mistrovského seku. Nejprve je věnování mistrovi mecenáši¹ (1r) a pak již částečně citovaný odstavec o tom, že tesák není to samé co meč.

Následuje verš a výklad, který se jednoznačně věnuje stejnému problému, jako známý verš Lichtenauera (1r-1v):

*Ver nach gehe hauen
Hat in die kunst wenig frauen*

V tesáku má tuto podobu:

*Wer newer versetzt
Mit allen kunst<e>n wirt er geletzet*

¹Must sein ;)

Kdo pouze (nejdříve) odvrací
Vším uměním bude on ošizen (porazen)

Výklad Leckuchnerova verše prakticky odpovídá glosám Lichtenauerových pokračovatelů. Varuje před pasivitou a pouhým bráněním se a odvracením soupeřových útoků. Ovšem verš pro tesák je jiný a neobsahuje už zavádějící použití slova nach, které mnozí v meči interpretují jako varování před nach samotným. Stejně jako v meči by to v tesáku nedávalo smysl. Velká část, či spíše většina akcí opět z nach vychází. Navíc, nejedná se jen o aktivní zásah v soupeřově tempu, ale třeba i o blokování pomocí pogenu s přechodem do zápasu. Nicméně jedná se o blokování na místě či dokonce s malým posunem vpřed s jasným záměrem ukončit střed v následujícím tempu. K tomuto tématu se ještě vrátím, pojďme dále.

Verš a glosy vysvětlující principy Vor, Nach a Indes a popisující Silnou a Slabou část čepele (1v) jsou v principu stejné jako ty z dlouhého meče.

Pak se v textu nachází verš popisující polohu levé ruky (2r). Nabízí dvě varianty, levou ruku schovanou za zády, nebo položenou v předu na hrudi. Záměrem je samozřejmě nenechat ruku neuvědomněle před tělem, pak by z ní byl akorát výborný předsunutý cíl. Mě osobně z praxe vychází, že ruka za zády² je velkou nevýhodou. Zápas je totož zcela neoddělitelnou součástí boje tesákem a ruka připravená pro chycení soupeřovi paže, přichycení tesáku na ostří apod. bude pro dané akce jednoznačně rychlejší než ruka schovaná za zády. Zde je možno spekulovat, zda ruka za zády spolu s některými technikami (zahákování soupeřovi ruky hlavicí, duplieren) nejsou určeny pro šermíře, kterým není zápas jednoduše není blízký.

²ač může vypadat velice elegantně ;)

Dále už je seznam mistrovských seků a hlavních kusů (2r-2v). Tímto úvodní pasáží končí. Oproti dlouhému meči zde nejsou některá doporučení – jít do seku s krokem správnou nohou, sekát z blízka na tělo soupeře a varování proti levým sekům pro praváka a naopak.

Určitá část obecných doporučení a pojmů je stejně jako v meči mezi prvním a druhým mistrovským sekem. Jedná se o pojmy Weich a Hert (9v), o popis Kriegu (tedy práce ve vazbě) (10r) a vysvětlení pojmu odkrytí (u Leckuchnera Zinnen namísto Plossen) (10v). Opět se v ničem významném neliší od meče.

Nicméně i na dalších stranách rukopisu můžeme nalézt rozsety střípky, které patří do této kategorie. Asi nejzávažnější je delší pasáž na neilustrované stránce 170v a na následující 171r, která sice obsahuje ilustraci, ale jsou na ní oba panáci s tesákama v podpaždí, zjevně zaujatí diskusí.³ Ve zkratce mluví o důležitosti správného načasování kusů a jejich prolomení. Také lze jednu větu interpretovat jako doporučení šermířům, aby se soustředili na výchozí kus a ne už na jeho pokračování. Dále je poměrně jasně řečeno, že některé kusy jsou do boje, jiné spíše na turnajový, či nevážený boj. Závěrečná poznámka o tom, že pokud člověku nějaký kus nefunguje, měl by si vybrat jiný, který mu bude sloužit pak dává dobrou odpověď na to, proč je v rukopise tolik akcí, které řeší stejnou situaci (podobně jako techniky v manuscriptech zabývajících se bojem s dýkou).

2.3 Mistrovské seký

Umění tesáku obsahuje 6 mistrovských seků, z nichž prvních 5 zcela jednoznačně odpovídá 5 mistrovským sekům dlouhého meče. Co je zajímavé, stejným názvem disponuje pouze ten první, tedy Zornhaw, Zuřivý sek. Leckuchner následující 4 seký pojmeno-

³Což mi připomíná mnohé šermířské tréninky, kterých jsem se zúčastnil

val po svém. Narozdíl od meče nesou názvy (Hněvivý, Burcovák apod.), ze kterých nelze prakticky nic usoudit o jejich provedení⁴ (podobně jako u seku Zuřivého). Byl to záměr? Těžko říci.

Poslední, šestý mistrovský sek Winckerhaw je spíše zmýlením, fintou než sekem. Jedná se o zahájení pravým oberhaw a snahu vylákat soupeře k pevnému krytu. Během seku se tesák překlopí do pravé horní bodnice (Býka) a soupeře se snažíme zasáhnout díky získanému lepšímu úhlu hrotem nebo krátkým ostřím za jeho čepelí.

Opět si můžeme klást otázku: chtěl mít mistr tesáku take svůj mistrovský sek? Nebo je v této fintě ukryto něco mnohem více, než se na první zdá? Některé zcela ekvivalentní kusy (zmýlení), jsou uvedeny buď jako hauptucky (Durchgehen), nebo jsou jen zmíněny ve zcela jiné kapitole (Scorpion). Co tedy dělá z Winckera sek mistrovský? Odpověď stále hledám.

Nyní si pojďme postupně prvních pět mistrovských seků rozebrat podrobněji. K tomu šestému se již vracet nebudu.

Zornhaw – Zuřivý sek

Popis (3v) i provedení tohoto seku je velice podobné dlouhému meči. Vychází z tempa Nach a reaguje na soupeřův pravý horní sek. Je popisován jako špatný nízký sek, což si vykládám jako pravý oberhaw, seknutý více na levou stranu a níže, do ně zcela natažené paže, takže sráží soupeřovu čepel a otevírá tak prostor pro následný bod.⁵

V praxi pak funguje Zorn v tesáku snad ještě lépe než v meči, protože dobře sraženou zbraní (která je velice pádná a držena jednou rukou) soupeř těžko oponuje a bojuje daleko

⁴Ze samotných názvů Temenní či Příčný patrně funkční interpretaci nevytvoříme, ale něco z nich usuzovat určitě lze.

⁵Stejně jako u dlouhého meče z popisu nijak nevyplývá, že bychom měli zasahovat samotným sekem

méně efektivně o střed. Snad právě proto neřeší Leckuchner situaci, kde je soupeř hert a automaticky sám bodá s přetočením do levé horní bodnice. Při vytlačování tesáku soupeřem se pak pokusí přemotat ještě napravo a zasáhnout jej za jeho tesákem. Proti tomuto druhému přetočení pak uvádí dvě prolomení. Řez, či spíše sek na paži (4r) a ústup s dlouhým hrotem (4v).

Také způsob pokračování z pravé horní bodnice vytlačené ven se liší od meče. Pouhé svěšení bodnice a snaha zasáhnout spodní odkrytí (Nim es nieder) by asi vzhledem k délce zbraně nebylo efektivní. Leckuchner radí vyvázat se tesákem, přenést ji před tělem a zasahovat sekem z levé strany a to buď dlouhým (5r) nebo krátkým ostřím (6r). Další možnosti jsou pak dvě abnehen (3v a 7r), opět s několika prolomeními.

Weckerhaw – Burcovák

Tento sek je tesákovým ekvivalentem Krumphaw, obloukového seku z meče. Je určen pro odstranění/prolomení (Versetzen) horní bodnice (14v, 15v) i jako protiakce na pravý horní sek. Je popisován z obou stran, z horního náprahu (20r) i šraňkového střehu (17r, 17v).

Podstatným rozdílem je to, že Leckuchner uvádí pouze variantu sražení soupeřovy čepele, nesnaží se sekat na soupeřovu ruku. Nemůžeme však předpokládat, že by si nebyl vědom úskalí této varianty. Jak v případě bodnice, tak při sražení seku uvádí několik prolomení, tedy způsobů, jak toto trestat (15r, 16v, 20v-22r). Žádné důvody však pro sekání na čepel neuvádí.

Pro mnohé budou také zajímavé pasáže o Kurtzhaw (18r), krátkém či zkráceném seku, který z Krumpu i Weckera vychází. Je to jedna z šermířských záhad, hojně diskutovaná na fórech i v kuloárech. Leckuchner se mu věnuje poměrně obsírně. Jednak jasně říká, že je určen proti střehům – horní ná-

přah a horní bodnice a popisuje ho opět jako zmýlení, které má zlákat soupeře k pevnému krytu a potrestat ho promotáním na druhou stranu. Nicméně vzápětí uvádí variantu proti pravému hornímu seku (19r). Ta však je popsána jako sražení seku obloukem zleva a následné podejití a bod za soupeřovou čepelí. Nepřipouští tedy interpretační zběsilosti jako se objevují v meči. Tedy že proti letícímu seku fingují krumphaw a ještě stihnu durchwechslovat a bodnout na druhé straně. Bez vazby. Díky bohu.

Závěr pak patří sražení rozmáchlého seku (Pawrenstreich) (22v) a pro mne záhadné pokračování z Weckeru, zvané Hoflich.

Entrusthaw – Hněvivý sek

Entrusthaw je tesákovým ekvivalentem mečového zwerchu – seku příčného. Principiálně funguje zcela stejně. Protíná vodorovnou rovinu a preventivně (ve Vor) či cíleně (v Nach) kříží dráhu horních seků. Jelikož proti hornímu střehu funguje bez ohledu, zda získáme Vor či soupeř zahájí dříve a my budeme provádět stený pohyb v Nach, stejně jako u meče i zde je součástí principu Versetzen. Tedy prolomení střehů jednotlivými mistrovskými seky.

Z praktického hlediska je to však o poznání komplikovanější. Prvním důvodem je dráha seku. Leckuchner uvádí, že by se měl provádět ze specifického střehu, kdy je tesák nad zemí, plochou k nám, na pravé straně⁶ (25r). Při provádění seku pak tesák opíše v podstatě kruh, aby pak skončil v levé horní bodnici, s krátkým ostřím mířícím ven. Tato dráha je nesrovnatelně delší než dráha horního seku a tedy prvním úskalím je tuto akci vůbec stihnout.

⁶Tento střeh není zobrazen ani nemá speciální pojmenování. V mnohém připomíná Šraňkový střeh, ten je však dříve popsán i pojmenován, bylo by tedy divné, že by toho Leckuchner v pozdější pasáži nevyužil.

Druhou výzvou pro šermíře je to, provést tento sek s patřičnou razancí a s maximální energií končit ve finální poloze. Provést to jednou rukou ze střehu horního, klidně i s tesákem položeným plochou na rameni je nereálné. Patrně proto Leckuchner nabízí jiný střeh, kdy kruhová dráha rozpohybuje tesák dostatečně a umožní i s jednou rukou dostat se do ně zcela pohodlné polohy s krátkým ostrím doleva. Osobně jsem ze zkušenosti začal v této a několika dalších secích používat tzv. kyvadlový efekt.

Narozdíl od dlouhého meče, kdy jsme schopni pomocí efektu pákového rozpohybovat s rychlostí a razancí hrot zbraně jako první,⁷ u tesáku, pokud má regulérní váhu a pádnost, to jednou rukou moc nejde. Proto se mi osvědčilo nejprve jakoby rozpohybovat záěstí a až následně švihem navázat pohybem samotné zbraně. Energie takto získaná byla nesrovnatelně větší, než když jsem se snažil jako první pohnout hrotem tesáku. V konečném důsledku, pokud se to provedlo správně, to nebylo ani výrazně pomalejší.

Třetím úskalím je pak samotný zásah soupeře, když zároveň vážeme jeho čepel. To je samozřejmě ovlivněno zejména délkou naší čepele, respektive poměrem její délky a délky napnuté paže protivníka. To co nám umožňovala délka čepele meče, tedy ve vazbě zasahovat o v případě, že ruce soupeře jsou zcela napnuty, nám už velká většina tesáků nedovolí. U Entrustu se nabízí snažit se získat v přišermování Vor. Nicméně třeba u takového absetzen, které je popsáno čistě v Nach, budeme problém délky čepele řešit opět.

Je však možné dívat se na tesákové akce v temtu soupeře, kdy se navazujeme a snažíme se zasahovat i tak, že je to bezpečnější způsob navázání pro přechod do zápasu, než klasické pevké kryty, nebo v rukopise uvedený Pogen. Narozdíl od nich by Absetzen nebo Entrust

efektivně ztrestaly soupeře, který by se nás snažil pouze zmást fintou, sek nedokončil a chtěl by zasahovat zcela jinde.

Navazující a přidružené kusy jsou podobné jak v meči. Při vazbě vzniklé z Entrustu pokračuje Leckuchner odhozením záštitou a pomocí duplieren a mutieren (25v)⁸ Představuje několik druhů Fehleru, tedy zmýlení vycházejících z Entrusthaw (26v - 28r)⁹ Při pokračování do dalšího odkrytí útočí na horní i na levé spodní (26r).

Zwinger haw – Donucovák

Příbuzný šilhavého seku není v tesáku popsán příliš podrobně. Seká se také ze spodního střehu, ovšem ne kolem hlavy dokola, ale zleva před tělem (28v).¹⁰ Reaguje v Nach na soupeřův pravý horní sek a končí v podobné poloze jako Entrust, jen krátké ostrí míří dolů.

To že ho lze použít i jako versetzen proti spodní bodnici či útoku z ní je zmíněno až později, v příslušné kapitole. Zároveň je však uvedena alternativní odstranění, která sám Leckuchner označuje jako lepší. Ale o tom až později.

Zcela chybí odstraňování dlouhého hrotu, což je svým způsobem vzhledem k již zmíněné délce čepele a nutnosti ovládat zbraň jednou rukou logické. I Lichtenauer si ve svém učení pomáhá mýlením pohledem. Jak si poradit s dlouhým hrotem však nenalezneme ani nikde jine v rukopise. Samotná pozice longortu je opět velebena jako nejstarší a nejlepší ze všech.

⁸Kterým se budu věnovat později

⁹Další kombinace pak lze nalézt i na jiných místech díla

¹⁰Tedy alespoň já ho tak interpretuji, popis není zcela jednoznačný

⁷Což je šermířské pravidlo, které jak jsem měl možnost zjistit prosazovala naprostá většina šermířů

Gefer haw – Hrozivý sek

Poslední je pak sek (29r) použitý k odstranění dolní výzvy, kterou mistr v tesáku nazývá Bašta (Pasteyn). Tvoří dvojici s temením sekem (Scheytel), určeným na mečový střeh Hlupák (Alber). Z popisu není jasné, zda po tom, co sekneme dlouhým ostřím dojde nejprve k vazbě a potom se tesák pohybem zápěstí vyváže a směřuje na hlavu či obličej protivníka. Nebo je to provedeno jedním pohybem a jedná se tedy opět o jisté zmýlení.

Yvázání je proveden pouhým obejitím soupeřovy záštity pohybem našeho zápěstí. V tomto je rozdíl oproti dlouhému meči, kde pomocí druhé ruky zvedneme hlavici a sklopíme meč dolů.

2.4 Pozice a jejich prolomení

Střehy

V hlavním kuse, věnovaném střehům, popisuje Leckuchner stejně jako v meči 4 pozice. Tedy spodní výzvu, pojmenovanou Bašta (33r) (Pastey), horní náprah na sek Rozhledna (Luginslandt) (33r), dvě spodní bodnice pojmenované Kanec (Eber) (33v) a dvě horní bodnice označované jako Býk (Stir) (34r). Dá odpovídají Lichtenauerovým střehům.

Horní náprah je uveden pouze ve variantě s tesákem nad hlavou, tesák položený na rameni nikde v rukopise zmíněný není. V praxi je možno používat obě varianty i v tesáku a zejména šermíři zvyklý mít už meč pevně přirostlý k rameni se přeučují špatně. Nicméně u některých kusů je pozice nad hlavou dle mého jednoznačně výhodnější. Stačí si vyzkoušet srážet soupeřův tesák Zornem z obou poloh.

Trochu nejasný je popis horní bodnice, tedy Býka. Leckuchner jej docela odbyl, navíc obrázek není úplně korespondující s textem (postavy nemíří hrotem do soupeřova obličeje). Můžeme tedy spekulovat, zda v po-

zici ostří je natočeno vodorovně či svisle. Podle popisu by mělo být na obou stranách nejspíše dlouhé ostří natočeno vzhůru. Nicméně třeba z popisu Winden v závěru rukopisu zase získáme pocit, že je to správně druhým způsobem. S plochou a nagelem dolů je také pěkně zobrazen Býk u popisu Šraňkového střehu (17v).

Versetzen – prolomení střehů

Myšlenka prolomení střehů je Leckuchnerem prezentována shodně s uměním dlouhého meče. Tedy, že každému ze 4 střehů je přiřazen jeden mistrovský sek, který jej prolamuje (34v). To, zda všechny fungují ve Vor i Nach z textu jednoznačné není. Jasně to je řečeno pouze při popisu Entrusta proti hornímu náprahu. Také se to dá odvodit ze spojení Geferhaw proti alberu a principu Uberlaufen, který je stejný jako v meči. Narozdíl od meče nenajdeme zmínku, že by zwinger fungoval, i když už soupeř bod z Kance zahájil.

Zároveň nemůže chybět lehce schizofrení veršik a glosa, která říká, že by se člověk měl Versetzen vyvarovat, protože jsou nebezpečná. Obdobně jako v meči si to vykládám, že v druhém případě autor varuje před pasivním vykrýváním (spojeným s ústupem vzad, jinak by se totiž jednalo o přechod do zápasu).

Aby toho však nebylo málo, mistr v zápětí představí odstraňování všech čtyřech bodnic soupeře pomocí dlouhého hrotu (35r - 36v). Jsou popisovány ve Vor, a princip je postaven na tom, že pokud co nejdříve přijdu do dlouhého hrotu a ohrozím soupeřův obličej, navíc s výpadem do strany, nebude mě jeho bodnice ohrožovat.¹¹

¹¹Což by například při útoku pravým horním sekem do jeho pravého Býka mohla.

Sám autor pak jednoznačně uvádí, že tyto čtyři zmíněné odstranění hrotem jsou lepší než ta pomocí mistrovských seků, protože seky samotné nemohou před dlouhým hrotem chránit, budou jím prolomeny (35r).

Na závěr jsou pak uvedena a popsána shodně s Lichtenauerem čtyři Ansetzen (37r-38v). Tím vlastně získáme souhrn jak ohrozit soupeře hrotem spolu s dopředným pohybem ve všech možných bodných či sečných střezích. Nicméně opět čistě ve Vor. Tím se stává z této akce něco, jako specifický způsob Vorschlagu, sloužící pro bezpečnější zahájení střetu.

2.5 Problematické kusy z meče

O tomto jsem již psal v popisu Entrusthaw. Jedná se tedy o kusy, kdy je problém stihnout je tempově, kdy není snadné učinit pohyb jednou rukou či když nám činí problém délka čepele. Osobně bych zde zahrnul tyto kusy:

Duplieren (11r-11v)

I přes náročný pohyb a délku čepele provést lze, nicméně v případě blízkého navázání se nabízí přechod do zápasu, které je v případě tesáku dle mého daleko účinnější a přirozenější volbou.

Mutieren (11v-14r)

Dle mého skoro nepoužitelné. Nejen díky délce čepele, ale i možnosti ovládat zbraň jednou rukou a pracovat takto sofistikovaně se soupeřovou čepelí.¹² Sám Leckuchner pak uvádí několi způsobů, jak Mutieren prolomit, což podle mě naznačuje mnohé.

¹²I když si samozřejmě uvědomuji, že mnoho šermířů kordem to považuje za zcela běžnou záležitost.

Absetzen (62r-62v)

V případě Býka s dlouhým ostrím nahoru je to relativně bezpečné, úspěšnost zásahu v navázání závisí na délce čepele. Nicméně jako bezpečný způsob navázání ze spodní bodnice na soupeřův sek (bod) pro pozdější přechod do zápasu určitě využít lze.

Poslední věc, kterou jsem zatím příliš nezmínil je ohrožení pravé ruky držící tesák, zejména při akcích v Nach, kdy zasahujeme soupeře v jeho tempu. Z praxe vychází, že věci z meče pomáhají. Tedy snaha zkrátit vzdálenost, jít do toho s razancí a natočit tesák do správného úhlu. Nicméně nagel, ač plní určitou ochrannou funkci neobstojí oproti rozšíření čepele u meče. Při zkoumání obrázků jsem však zjistil, že zobrazení bojovníci povětinou nedrží tesák tak, že by měli ruku přitisknutou k záštitě. Naopak, je zde jasně zobrazena značná mezera. Při experimentování jsem zjistil, že je to věc, která v ochraně ruky¹³ výrazně pomáhá. Nadruhou stranu se tím posune těžiště zbraně a zkrátí aktivně využitelná část jílce, z čimž je třeba počítat.

2.6 Ostatní kusy z meče

V tomto oddíle jsem ponechal ostatní kusy, které jsou popsány prakticky stejně jako v meči a i stejně dobře fungují. Jen Leckuchner k nim často přidává různé varianty a občas I kusy nesouvisející.

Nachreissen – Následování

V úvodu Leckuchner uvede, že Následování je mnoho a různých a shrne, kdy se nachreissen používá (39r). Tedy v případě, kdy někdo útočí z dlouhých volných seků, proti těm co máchají po břichu a na ty, kteří se před soupeřem stahují z čepele.

¹³Krom lakrosové rukavice samozřejmě ;)

Principiálně tedy v případě, kde soupeř v našem dosahu provádí akci, kterou nás bezprostředně neohrožuje, či nám nabízí v jeho tempu účinný způsob, jak jej potrestat.

Zahrnuje zde pak konkrétně nejen popisy trestání po proseknutí soupeřem (39r), či pokračování řezem nebo Ausnehmen (41r, 39v), když náš sek při Nachreissen zachytí. Ale i případ, kdy soupeř seká na náš tesák v dolní výzvě (Baště) (40v), seká dokola z našeho tesáku (40v), či se v ústupu z vazby pokouší zasáhnout naše břicho (42r).

V závěru pak uvádí způsob, jak Následování prolomit. Jednoduše se pokusí stihnout po promáchnutí nastavit Pogen na letící čepel soupeře (42v, 44r). Následující scénické orgie jak prolomit prolomení prolomení pogenem ponechám bez komentáře.

Überlaufen – Přesáhnutí

Stejně jako v meči využívá Uberlaufen principu většího dosahu na horní cíle, než na ty spodní. Při útoku spodním sekem, nebo horním sekem na spodní odkrytí¹⁴ radí mistr přejít sekem do horní bodnice a nabodnout soupeře do obličejce (46r). Pokud soupeř stihne bod zakrýt, nabízí pak winden a bod přes jeho čepel (46r).

Většina kapitoly je pak věnována kusu, který principiálně nesouvisí s Uberlaufen výše popsaným. Jedná se o jeden z mnoha způsobů, jak přejít do zápasu a budu se mu věnovat v příslušné kapitole.

2.7 Durchwechseln – Promotání

Promotání z horního seku, z dlouhého hrotu, jakož I rady kdy dělat či ne jsou jako vyšité z Danziga (63r-64v). Potom se však dočkáme několika tesákových specialit.

Nejprve Durchwechseln ze spodního seku (65r) a potom kusu nazvaného Radt (kolo), který je jakousi přípravnou fintou před samotným promotáním. Nejprve z pravé horní (66r), poté i zlevé dolní pozice (66v).

Zucken – Cuknutí

První technika tohoto hlavního kusu je věnována fintě, při které je nejprve sekut Entrusthaw na pravé a levé straně a pak se pomocí cuknutí tesáku z vazby na levé straně opět dostaneme na stranu pravou kde bodáme (67r).

Následují kusy stejně jako v meči. Tedy vylákání soupeře pravým horním sekem a cuknutí před vazbou, zmýlení po navázání, kdy naoko cukáme tesák na levou stranu, ale vazbu udržíme a bodáme s přetočením na straně pravé ve vazbě (68r-68v).

Tři kusy, které přicházejí na řadě pak myslím pěkně demonstují způsob, jakým mistr občas řadí či spojuje jednotlivé kusy. Jedná se o vyčkávání na sek soupeře v náprahu na horní sek, nebo s tesákem skloněným dolů. Na jeho sek Leckuchner radí uskočit dvojitým krokem stranou a zasahovat vlastním sekem. V podstatě se tedy opět jedná o cuknutí, ale tentokrát tělem a ne tesákem (69r - 69v). U posledního ze zmíněných kusů jde o úhyb proti umbschlagu (seku z vazby kolem do druhého odkrytí) (70r).

Zbývající tři kusy zahrnují cunutí tesákem na sebe při umbschlagu a nabodnutí (bez popisu vazby, tedy se nejedná o absetzen) (70v), cuknutí z dvojitého Fehleru (71r) a poté ze seku plochou z horního náprahu (71v).

Schnitt – Řezy

Úvod jasně říká, že řezy jsou horní a dolní. Horní jsou určeny proti šermířům, kteří chtějí z vazby sekat dokola do dalšího odkrytí. Spodní pak proti těm, co Nabíhají, tedy se snaží přejít z vazby do zápasu.

¹⁴Tak chápu pojem halbhaw.

Jejich provedení je pak prakticky stejné jako v meči, krom toho, že jeden z horních řezů se provádí krátkým ostřím. Stejně tak potom přenesení spodních řezů na horní a stlačení rukou dolů (102v-105r)¹⁵

Specialitou jsou naopak prolomení řezů na ruce, které jsou rozděleny na situace, kdy nám soupeř řeže ruku z vnějšku či zevnitř (tedy podle toho, zde sekáme kolem na pravou či levou stranu). Obsahuje opuštění vlastního tesáku a odebrání soupeřova, stlačení tesáku loktem a sek rubem, či přechytnutí do zdvojeného držení na čepeli apod. (105v-108v)

Podobně je to s pokračováním řezů, kdy mistr ukazuje, jak při řezu přetočit tesák a bodnout (tedy cosi jako windování na ruce soupeře. (109r-110v)

Durchlaufen – Proběhnutí

V meči tento pojem zahrnoval zápasnické techniky, které byly odpovědí na soupeřovu snahu přejít do zápasu. Pokud se ve vazbě snažil dostat do blízké vzdálenosti a přejít za meč do vnitřního prostoru, pak (krom spodních řezů) byla doporučována jedna z technik.

V tesáku takto pojem Durchlaufen jednoznačně použit není. Jsou v něm techniky, jak přejít do zápasu ve Vor i v Nach, navíc jsou zápasnické techniky a jejich prolomení rozsety po celém rukopise. Proto se je pokusím stručně shrnout ve druhé kapitole.

V meči obsahuje kus Durchlaufen I techniky odebrání zbraně. Pro ty je v tesáku vyhrazený samostatný Hauptstuck – Messer nehmen. Tomu se budu věnovat ve třetí kapitole.

Hangen a Winden

Poslední dva kusy uzavírající rukopis jsou opět shodné s mečem. Přestože jsou dle mého základním kamenem učení, minimálně

¹⁵Hangen a Winden

v meči, glosy toho příliš k zeddelu nepřidávají. Dozvíme se čtyřech zavěšeních a třech „zázracích“ – seku, řezu a bodu (198r-199v). A příklad windování je nám uveden na absetzen proti hornímu bodu na obě strany. Zbytek, už si musíme z uvedených kusů a vazeb doplnit sami.

Leckuchnerův rukopis Pak přidává do závěrečných kapitol několik dalších věcí. Jednak sekci o tom, jak dělat přišermování z Bašty (tedy spodní výzvy, shodné se střehem Alber) (200r). To je zajímavé zejména proto, že v meči je Alber brán opravdu jako hloupý střeh, který na nás použije soupeř a my ho za to s úsměvem potrestáme. Není jasně řečeno co z něj dělat a proč se do něj tedy stavět.¹⁶ Zde vidíme, že se jedná o střeh určený pro lákání v Nach, sloužící nejen k přechodu do zápasu, ale i k dalším akcím.

Velice zajímavý, i když ne úplně snáze interpretovatelný je závěr, kdy nám radí, jak se vypořádat s vazbou, kdy soupeř leží v tzv. obloukovém odvrácení (představ si Klíč), nebo Zavěšeném hrotu (nejspíš Býk s hrotem výrazně k zemi) (204v-závěr).

Je třeba poznamenat, že rozklíčovat vztahy, využití a zaměnitelnost střehů Stier (býk), Pogen (Smyčec), Krummen Versetzung (Obloukové odstranění) a Hangenden ort (zavěšený hrot) může být někdy opravdu skoro detektivkou.

3 Kusy z dýk a zápasu

Zápas je nedílnou součástí boje tesákem. Může být součástí našeho záměru ve Vor nebo Nach. Pojďme si tyto dvě možnosti postupně probrat a podívat se, co nám k nim rukopis říká.

¹⁶Z čehož vyvozují, že se v Lichtenauerově době jednalo o věc velice běžnou

3.1 Taktika přechodu do zápasu ve Vor

V tesáku je na několik místech uvedeny techniky, kdy zahajují sekem na soupeře, abych přešel do zápasu. Krom nutnosti toho, že vyhraje Vor obsahuje i předpoklad, že soupeř pasivně zablokuje útok zbraní a nejspíše i ukročí vzad. Tuto akci nazývám „taktikou pasivního soupeře“ a spousta dalších akcí v tesáku i meči ji rovněž předpokládá. Ponechám stranou diskusi, proč by to soupeř dělal a připomenu, že podobné východisku a v podstatě i techniku obsahuje akce z meče Verkerrer.

A teď se pojďme podívat, jaké způsoby přechodu do zápasu do Vor nám rukopis nabízí.

Überlauffen

Jak už bylo zmíněno druhá část kusu se nezabývá principem většího dosahu při ohrožení horního odkrytí proti spodním útokům, ale právě zápasem.

Akce je popsána (46v) jako zahájení pomocí Entrusthaw a potom přechod jílcem za čepel soupeře. S ukročením levou nohou¹⁷ pak mistr radí chytit tesák do zdvojeného držení a pracovat tak na soupeři (bodem (46v), shoením za krk (47v), či Mordschlagem (47r)), nebo přejít tesákem tak, že soupeřův přijde do mého podpaždí, chytit můj tesák do zdvojeného držení pod soupeřovým a pracovat takto v uzamčení (59r).

Entrusthaw, úder záštitou a chycení pravou rukou

Tato akce je popsána na straně 84r. Zahajuje Entrustem a potom udeří záštitou do soupeřova tesáku (patrně pro odvedení pozornosti), tesák zahodí a pravou rukou uchopí soupeřovo zápěstí.

¹⁷Které sice v popisu není, ale je jasně vidět na obrázku

Z toho pak dělá páku na loket se zakročením. Nicméně je dobré so uvědomit, že z tohoto chycení se dají nasadit i jiné páky, které známe třeba z dýkových technik, nebo jsou jinde v mistrově rukopise.

Entrusthaw, úder levou rukou, zahození tesáku

Popsáno na straně 73r. Nejprve je seknut Entrusthawa poté za vazbou levačkou chytáme soupeřovu rukou (loket) a odhazujeme ji stranou a s upuštěním tesáku chytáme pravou rukou nohu soupeře.

Pravý horní sek (Entrust), stržení hlavicí

Technika je popsána na straně 171v a také v kusu Drucken na straně 111r. Zahajujeme pravým horním sekem nebo Entrustem, pak přecházíme jílcem na soupeřovo zápěstí (opět s přikročením levé nohy) a trhneme s ním dolů. Dva popisy se liší v zakončení. V prvním se provádí sek nebo bod čepelí, v druhém pak shoení tlakem jílce na hrtan.

3.2 Pravý sek, umbschlag, zdvojeným jílcem

Tato technika je stejná jako kus s mečem v díle Sigmunda Ringecka, uvedený v glosách ansetzen. Leckuchner jej popisuje na straně 143v. Nejprve sekne pravý sek, pak naznačí sek na druhou stranu dokole a v jeho průběhu přichytí tesák druhou rukou a s přikročením jde jílcem soupeři na krk.

3.3 Taktika přechodu do zápasu v Nach

Taktika vychází z lákání soupeře na odkrytí a s navázáním se tesákem bez pohybu vzad. Hlavním prostředkem je střeh pogen v jeho několika variantách. Na lákání je vhodná Bašta (Pastey) a nebo Kanec s hrotem namířeným do strany.

Levý pogen a chycení zápěstí

Na soupeřův pravý oberhaw¹⁸ vyčkáváme ve střehu s levou nohou vepředu a navážeme se na něj pogenem, kdy hrot našeho tesáku míří doleva. V navázání pak zachytíme soupeřovo zápěstí levou rukou. V tento moment jsme se dostali do stejné pozice, jako když v dýkách chytáme soupeřovo zápěstí levou rukou zevnitř. Jdou tedy nasadit nejen kusy z tesáku, ale všechny z dýk při tomto zachycení.

Levý pogen a obmotání rukou

Pravděpodobně zná každý z Talhofferových obrázků. Útok soupeře nabere na pogen, přičemž levou ruku máme pod ním, ve vazbě pak obejmeme ruku soupeře dokola tak, že se dostane pod naše podpaždí. I toto zachycení je používáno v dýkách, navíc se lze dostat rukou do podobné pozice jako při armingen v zápase a nasadit příslušné kusy.

Zdvojený levý pogen (138v – 143r)

Levý pogen s druhou rukou na čepeli. Podle toho, na kterou stranu chceme následně pracovat dáme do středu levou či pravou nohu. Pokud v navázání přejdeme za soupeřův tesák zvnějšku jeho ruky, můžeme bodat, shazovat odebírat tesák apod. Na druhé straně můžeme pracovat obdobně jílcem.

3.4 Pravý pogen a přejítí hlavicí

S pravou nohou vepředu nabereme soupeřův útok na pogen, kdy hrot míří doprava. Hlavicí pak přejdeme přes soupeřovo zápěstí. Nasazujeme pak techniky a páky, jako bychom soupeře za zápěstí zvnějšku drželi. Variantou je i vlastní tesák pustit a zápěstí skutečně chytit. Ač se to zdá možná šílené, Leckuchner to na mnoha místech dělá.

¹⁸Teoreticky je možno nasadit i na jiné útoky – např. Entrust nebo bod.

Variantou tohoto přechodu je Uberlaufen v Nach. Tedy navázat se na soupeřův sek pravým pogenem, přejít hlavicí přes jeho čepel a zachytit svůj tesák levou rukou na čepeli

Pravý pogen a chycení levou přes

Pokud potřebujeme zápasit ve vnitřním prostoru, ovšem pracovat s pravou rukou ve spod, lze použít levý pogen a ve vazbě pak chytit přes svoje zápěstí levou rukou levé zápěstí soupeře. Pravou je pak možno jít na loket soupeře (88v) či kolem jeho pasu apod.

4 Další Specifické kusy

4.1 Drucken (11r)

Tento hlavní kus je spíše jednou z variant, jak přejít do zápasu pomocí zachycení zápěstí soupeře jílcem tesáku. Je pojmenován také jako SunnenZaygen (pohled do slunce). Po stržení zápěstí radí text zakročit levou nohou za soupeře, chytit jej levou rukou kolem pasu zezadu a pravou rukou tlačit záštitou na soupeřův hrtan. Pohled do slunce je pak přirozenou reakcí soupeře na tuto akci.

4.2 Ablaffen (117v)

Pro mne osobně je Ablaffen asi nejzáhadnější akci v celém rukopise. Ne ani tak jeho provedením. Interpretací mám mnoho a některé se zdají být dokonce funkční. Ovšem stále hledám odpověď na dvě otázky. Co jej dělá hlavním kusem, rovným třeba Durchlaufen nebo Messernehme? A k čemu je vlastně dobrý?

Spíše z názvu než z popisu a následné interpretace by mohlo vyplývat, že by mohl opravdu řešit situaci, kdy se v navázání rozhodnu, že se z něj bezpečně stáhnou zpět. Pak by byl skutečně vyjimečný, protože tato snaha se v rukopisu nikde nevyskytuje. Spíše by byla proti filozofii celého středověkého šermu, ať už by se jednalo o tesák, meč či dýku.

A nebo se jedná pouze o další z mnoha fint a úskoků, který autor žertovně označil za hauptstuck? Odpověď s dovolením ponechám na vás.

4.3 Pnehmen (118r)

Pnehmen řeší situace, kdy se společně se soupeřem nalézáme ve střehu Hangenden ort. Techniky, které tuto situaci řeší jsou poměrně pochopitelné a funkční. Nicméně zááhadou zůstává, jak bychom se oba do této pozice dostali. Rukopis to neříká. Lze si samozřejmě vymyslet scénáře hypotetické, jako že jeden sekne spodní sek a druhý se podobně naváže, ovšem opět to bude spíše fantazie.

4.4 Durchgehen (126v)

Hlavní kus Durchgehen popisuje jedno z mnoha zmýlení v rukopise, které je ovšem specifické pro tesák. Využívá znatelné vyvážení na špici, které umožní provézt daný pohyb a zasahovat na druhé straně s velkou razancí.

Pohyb samotný je trochu podobný šestému mistrovskému seku, o kterém jsme již mluvili. Po zahájení pravým horním sekem je tesák překlopen na krátké ostří, ovšem dříve než dojde ke kontaktu a pak jej před tělem přenesem na druhou stranu, kde zasahujeme dlouhým či krátkým ostřím.

4.5 Pogen (128v)

Střeh pogen slouží pro přechod do zápasu v Nach. V mnohém připomíná známý scénický Klíč, jen plocha by měl být nastavena k zemi. Mistr uvádí 4 pogeny, ovšem pozice jsou de-facto dvě, jen jsou vždy přeneseny na levou či pravou stranu. Takto lze operovat na vnitřní a vnější straně soupeřovy ruky, jak proti pravým, tak proti levým sekům.

4.6 Messer Nehmen

O odebírání tesáku lze říci to samé, co v odstavci o Durchlaufen. V meči je několi technik zahrnutých v Durchlaufen. V tesáku je pro odebírání samostatný hlavní kus, nicméně opět se další techniky dají nalézt i v jiných částech.

Mezi nejčastější způsoby odebírání patří vytrhnutí za jílec, tlak na soupeřovo zápěstí ostřím či hlavicí, tlak zápěstí na hlavici při kroucení, chycení obou tesáku a vyškubnutí, zachycení do podpaždí apod (131r-135v).

Tato kapitola navíc zahrnuje některé speciality. Jednak situace, kdy se bráníme proti tesáku holýma rukama. V zásadě se jedná o to samé, jako při akcích s holýma rukama proti dýce. Jen díky dílce soupeřovy zbraně nechytáme jeho zápěstí, ale zachycujeme tesák rukou na čepeli, z boku na plochu. (136r-138r)

Dále pak obsahuje přechody do zápasu, které jsou uvedené v druhé kapitole (138v-166r).

Mnohé přechody do zápasení v sobě zahrnují chycení soupeřovy ruky či paže, ať už rukou vlastní, nebo třeba hákováním hlavicí. To jak se z takového chycení osvobodit je také obsaženo v této kapitole.

Sražení jílcem a útok zbraní jsou techniky zajímavé třeba pro situace, kdy máme levou ruku zraněnou. (171v-178v). Naopak odhození ruky částečně předjímá protitechniky, kdy bychom soupeřovu ruku pevně chytili (179r-179v).

Sek na prdel a bod mezi vlastníma nohama zařadíme mezi čísla kabaretní (183r-183v).

Ochromující kusy, které známe ze šermu jako předseky a podobně nejsou ničím exotickým, nadruhou stranu nejsou v pramenech příliš popisovány. Leckuchner uvádí předseky a předbody a také nastavování tesáku, kdy nechá soupeře nabodnout tělem, či nabodnutí jako obrana proti umb schlagu. (184r-193r)

Kusy jako Škorpión či Bazilišek dávají rukopisu potřebnou šťávu (193v-194v).

Závěr pak patří několika technikám, kdy se hlavice tesáku používá k útoku na soupeře (194v-197v).

Připojím zde ještě jednu zajímavost, která se nachází v druhé části Uberlauffen a to je odebrání zbraně soupeři jednou rukou (60v). Leckuchner poznamenává, že je to dobré pro případ, kdy má ruka byla zraněna, či už žádnou nedisponuji.

5 Závěr

Tímto končí stručné nahlédnutí do umění tesáku Hanze Leckuchnera. Snad vám trochu přiblížilo tento obsáhlý rukopis a bylo vám nějakým způsobem užitečné. Pro mne osobně to bylo rozloučení nejen se šermem tesákem, ale s šermem jako takovým, kterého jsem již zanechal a nemám v úmyslu se mu již v budoucnu věnovat. Všem vám přeji hodně zdaru.

O efektívite a bezpečnosti

Anton Kohutovič
Trnavský šermiarsky cech
<http://tsc.sk>

1 Úvod

Rozprava o efektívite pri šerme si vyžaduje meč v ruke a nasadenú masku, ale aj tak sa v nasledujúcom príspevku snažím v textovej podobe stručne informovať a ideách a postupoch odprezentovaných počas prednášky a workshopu na sympóziu Tyrnhaw 2012.

2 Bezpečnosť

Popularita turnajov v HEMA komunite neupadala ani tento rok (2012), ba naopak. Turnaje sú s výnimkou Slovenska a Česka čím ďalej, tým viac masovou aktivitou, do ktorej sa nezapájajú len skúsení šermiari, ale už aj súťaživí a bojaktívni začiatočníci. Z historického šermu sa stal moderný šport, v ktorom badať inšpiráciu olympijským šermom i rôznymi bojovými športmi.

Na rozdiel od šermu športového, nemožno zatiaľ označiť šerm dlhým mečom za bezpečný. Hoci si športový šerm počas svojej histórie vyžiadal už niekoľko životov¹, súčasná ochrana zdravia v tejto športovej disciplíne je na vynikajúcej úrovni, tak že je štatisticky výrazne bezpečnejšia ako mnohé iné olympijské športy.²

¹Od roku 1936 to bolo 7 životov, 4 v rozmedzí 1980 - 1994.

<http://www.exra.org/FencingChptr.htm>

²Napríklad aj ako futbal.

Moderný šerm dlhým mečom neznamenal zatiaľ žiadnu ujmu na živote, napriek tomu, že sa vyskytol jeden incident, kde zlomená čepeľ prebodla oponentovi trup.³ Početnejší je ale zoznam zlomených prstov, ktorý hádam obsahuje stovky prípadov. V krátkej budúcnosti nie je predpoklad na výraznú redukciu podobných zranení, skôr naopak. Vďaka udomácnovaniu turnajov⁴ medzi šermiarmi pozorujeme nárast atletickosti. Šermuje sa silnejšie, rýchlejšie aj obratnejšie ako kedykoľvek v „modernej“ histórii šermu. Často je však bohužiaľ tento nárast spojený aj so vzostupom neadekvátnej agresivity a brutality. Za absenciu vážnych úrazov zatiaľ vďačíme iba malej štatistickej vzorke, a nie dostatočným bezpečnostným opatreniam ako v prípade športového šermu. Vývoj ochranných pomôcok našťastie mierne kompenzuje doterajší nárast príležitostí k vážnym zraneniam. Na druhej strane mohutné chrániče deformujú samotný šerm. Pri dnešnej bezpečnej rekonštrukcii šermu bez zbroje (bloßfechten) v súčasnom ochranom odenní (teda v zbroji), meníme všetky pôvodné podmienky a ciele tohoto šermu. Pôvodný šerm bol a priori nebezpečný, určený na elimináciu súperov. Zákonite tak meníme predmet nášho pôvodného výskumu.⁵

³Väčšina úmrtí pri športovom šerme sa stala práve zlomenou čepeľou.

⁴V niektorých kluboch sú turnaje jediným a hlavným cieľom.

⁵Dodnes žasneme nad tým, ako mohol byť „športový šerm“ relatívne bezpečne praktizovaný v rámci fechtsschulen.

V tomto článku sa zameriavam na prínipy zvyšujúce efektívnosť útoku, ktorá má priamy vplyv na samotnú bezpečnosť šermu. Samozrejme ide o bezpečnosť jednotlivca, nie oboch šermiarov. Bezpečnosť oboch šermiarov zvyšuje iba ochranný odev a rozhodca zasahujúci do duelu podľa účinných pravidiel.

Tretím významným pojmom tohto článku je „dvojitý zásah“ alebo „double hit“, čo je výraz označujúci situáciu, keď obaja šermiari zasahujú a zároveň dostávajú zásah v rovnakom momente, alebo súsledne v krátkom časovom úseku. Double hit je vec, ktorá znižuje nie len efektívnosť⁶, ale zároveň aj bezpečnosť.⁷

Na efektívnosť šermu sa dnes môžeme pozeráť dvojako. Z pohľadu bloßfechten 15. storočia a z pohľadu moderných turnajov⁸. V oboch pohľadoch nachádzame prvky, ktoré by sme si z opačného pohľadu nemohli dovoliť.

V rámci turnajov nemôžeme ignorovať žiadne, ani neúčinné, či nereálne útoky.⁹ A naopak, niektoré si môžeme dovoliť len veľmi komplikovane a iné našťastie vôbec.¹⁰ Pri reálnom šerme by sme si zaiste nedovolili riskovať dvojité zásahy, alebo by sme toľko nepreferovali útoky na sekundárne ciele (napr. noha) ak by bol ohrozený náš primárny cieľ (hlava, krk, hrud).

Z týchto dôvodov vidíme, že nemožno zobrať kompletne stredoveké učenia majstra Lichtenawera a preniesť ho bez modifikácií

⁶V turnaji zväčša znamená, že bodový stav sa nemení, ako keby tento stret ani neprebehol.

⁷Šermiar sa nemôže účinne brániť čepeľou, lebo svojím mečom práve sám útočí na protivníka.

⁸Historické fechtsschulen a moderné turnaje by som zaradil do rovnakej kategórie

⁹Zásahy potenciálne práve odseknutými rukami, úder plochou do hrude etc.

¹⁰Rezy vyžadujú veľmi veľké úsilie a málokedy bývajú rozhodcami ohodnotené. Absetzen, kde mečom prebodnem súpera až po priečku sa dúfam v dnešnom šerme nestane. Reálne však takáto situácia mohla ľahko nastať a zabránila by súperovi zasadiť ešte svoj vlastný útok ako sa dnes často po bode do hrude deje.

do dnešnej doby, keď sa už šermuje takmer výhradne turnajovým systémom. Ak chceme hovoriť o efektívite v šerme musíme akceptovať niektoré dnešné obmedzenia a bohužiaľ, ak nechceme zlyhať, musíme sa prispôbiť aj moderným pravidlám šermu, ktoré zjavne napomáhajú vzdalovaniu sa od originálnej predlohy napr. Kunst des Fechtens.

3 Vzdialenosť

V každom bojovom umení sa nachádzajú stavy o vzdialenosti, ktoré sú považované za základné učenie celého systému. V spisoch Lichtenauerovej línie však nenájdete súvislý teoretický text zameraný explicitne na vzdialenosť. Práca so vzdialenosťou je totiž zahrnutá v každom stuccu zvlášť. Napríklad v slovách: urob krok, skoč riadne, zakroč ho, keď k tebe prichádza, keď sa naňho naviažeš sterkou, atď. Autori textov konkrétne neopisujú vzdialenosť, ale cítime, že do výkladu implicitne skryli nutné podmienky na vykonanie jednotlivých akcií. Správna vzdialenosť je nutnou podmienkou pre oba pojmy z názvu prednášky.¹¹ Bez dobrého manažmentu vzdialenosti nikdy nemôžeme byť dostatočne efektívni a už vôbec nie v bezpečí.

Pre metodické účely by som formálne rozdelil vzdialenosti v šerme dlhým mečom podľa toho, čo sa z ktorej dá vykonať:

Tesná: Telo na telo. Vhodná napr. na leibringen.

Krátka: Ak sú meče vo väzbe, takmer priečka na priečku. Možno použiť armringen, úder hlavicou.

Stredná: Meče sa krížia maximálne v strede, alebo stercka na stred. Vhodné na duplieren, či schnitt.

¹¹Samozejme nie postačujúcou.

Dlhá: Meče sa krížia od stredu k hrotu. Dobre sa winduje, lebo hrotom už dokážem bodat a viem sa aj oslobodiť do hora napríklad na oben abnehmen.

Volná: Meče nie sú vo väzbe. Súpera nezasahujem bez kroku. Zufechten vzdialenosť na vorschlag.

Bezpečná: Súper ma neohrozuje. Krokom sa musí najskôr priblížiť do voľnej vzdialenosti.

Obr. 3: *Volná vzdialenosť*

Obr. 1: *Krátka vzdialenosť*

Obr. 2: *Stredná vzdialenosť*

Týchto 6 kategórií je výrazne viac ako obsahuje klasické delenie, alebo dobové talianske. Vôbec nie je nutné si ho pamätať, dôležité je iba vedieť, kedy si čo môžem dovoliť a na to klasické delenie na 3 vzdialenosti nepostačuje.

Prečo sa venujem vzdialenosti v rámci tohto článku? Lebo zlá práca so vzdialenosťou vedie k častým dvojitým zásahom, hlavne ak ctižiadosť ženie šermiarov k útočeniu viac ako ich pud sebazáchovy a zdravý rozum k defenzíve. A keďže pud sebazáchovy systematicky v turnajoch potláčame¹², nezriedka sa tak šerm stáva súťažou, kto viacrát udrie a silnejšie, a nie kto menej dostane, akoby sa normálne očakávalo.

Vzdialenosť v kombinácii s včasnosťou tvorí základnú esenciu šermu. Otvára mi šancu na úspešný útok, keď mám súpera na dosah. Vhodné načasovanie zvyšuje pravdepodobnosť, že útok bude úspešný a súper nebude schopný reagovať adekvátne¹³. Následne mi zmena vzdialenosti môže zabezpečiť ukončenie stretu bez ujmy (bodovej či fyzickej). Samotná práca so vzdialenosťou je často efektívnejšia defenzíva ako práca s čepeľou. Na rozdiel od krytu či protiútok, predĺžením vzdialenosti eliminujem aj potenciálne záľudy a finty (durchwechsel, fehler).

3.1 Footwork

V šerme mečom mám jediný spôsob ako ovplyvňovať vzdialenosť, a to prácou nôh. V istých prípadoch si môžem mierne dopo-

¹²napríklad ochrannými pomôckami

¹³Útok do súperovej prípravy, do protipohybu,...

môcť aj náklonmi, či úhybmi tela. V zásade by som úplne upustil od predklonu, ktorým sa snažíme dohnať nedostatočnú prácu nôh. Nielenže to nenáležite prenáša príliš mnoho váhy nad prednú nohu, ale zároveň sa obereáme o silu a schopnosť manévrovania. Typický príklad často vidieť ak sekne prikrátky zwerch a snažím sa deficit vzdialenosti vykompenzovať natiahnutím rúk vpred a predklonom. Následne ale prídem o výhodu zwerchu (oproti oberhawu napr.), silu v ochsovej pozícii a ešte aj ohrozujem nadmerne svoje prsty prednej ruky. Predklonom zároveň uvádzam hlavu do pozície najbližšieho cieľu. Preto výhradne odporúčam počas celého šermu udržiavať čo najvzpriamejšiu pozíciu. Tým si uľahčím aj prácu nôh a zmeny v smere pohybu.

V skupinách, ktoré začínali, alebo robia paralelne scénický šerm je dobrým zvykom pilovať footwork pravidelne a systematicky. Existujúce scénické systémy šermu dlhým mečom mierne navádzajú šermiarov k jednoduchej práci nôh poskladanej zo základných elementov (hlavne krok a odkrok). Takto vzniká často šerm ako keby podľa metronómu. Ruky a nohy sa sychronizujú na rovnaký rytmus. To je samozrejme chyba. Ruka aj noha, každá má svoje vlastné tempo a mali by sme sa naučiť odseparovať pohyby rúk a zvyšku tela, hoc využívajúc jeho podporu ako píšem v texte ďalej.

Samotný pohyb v jednom strehu ako sa praktikuje s jednoručnými zbraňami sa pri dlhom meči výrazne podceňuje. A práve pre úspešný manažment vzdialenosti je nutné ovládať asynchrónnu prácu nôh, schopnosť vykročiť kedykoľvek a ktorýmkoľvek smerom ktoroukoľvek nohou. Nie vždy je totiž krok potrebné vykonať s výmenou vedúcej nohy. Niekedy dokonca nežiaduce alebo nemožné.

Príklady boli ukázané na praktickom workshope, ale uvediem slovne najjednoduchší. Ak stojím pravou nohou vpredu v po-

zícii pflug a súper sa rozhodne sekať pravý oberhaw, nezostanem nečinne stáť v pravom strehu, ale priskokom s pravou nohou vpred bodám absetzen v polohe ochs. Správnou rotáciou dokážem ostať stáť pevne aj bez prekročenia.

V Trnavskom šermiarskom cechu cvičíme prácu nôh na každom tréningu. Nie je to najpopulárnejšia časť tréningu a výsledky možno nevidieť na prvý pohľad. Ale práca so vzdialenosťou je oproti iným šermiarskym zručnostiam dobre drilovateľná a dá sa rovnako dobre použiť voči akémukoľvek typu súpera. Je jedno, či je to mohutný zápasník, alebo obsekávač na diaľku, dobrá práca nôh je vždy výhoda a v turnaji je úplný základ víťazstva aj bez použitia inej techniky.

Z osobnej sparingovej skúsenosti viem, že často moje techniky zlyhávajú nie kvôli zlému načasovaniu, alebo na zlom výbere, ale práve na vzdialenosti. Ako jeden príklad uvediem duplieren. Ak sa odhodláte na duplieren, ale na krok vpred vám už odhodlanie nezostane, tak súper vašu akciu vykryje bez mihnutia oka a vykoná aj bruch na dupel takmer intuitívne. Až keď zapojíte správnu strednú vzdialenosť a z nej následný rázny krok, až vtedy máte šancu dúfať v úspech duplieren.

Iný zaručený recept je, že udržiavanie sa v dlhej vzdialenosti vie priviesť do rozpakov aj skúsenejších šermiarov ako ste vy. Ak na každý jeho útok odpoviete rozšírením vzdialenosti, skôr či neskôr určite spraví chybu z nervozity, a tam práve priskočíte do vhodnej situácie a súper o dve triedy vyššie bude porazený. Bez techniky.

3.2 Stredná vzdialenosť

Podrobnejšie sa zastavím pri strednej vzdialenosti, ktorá má výsadné postavenie v šerme a ak si človek nie je vedomý výhod a nevýhod, tak sa vystavuje obrovskému riziku zásahu a zároveň teda aj zraneniu. Utiecť pred útokom zo strednej vzdialenosti je takmer nemožné a

zotrvať v nej viac ako jedno tempo krajne nebezpečné. Šerm v takomto rozstupe privoláva nekontrolované situácie a časté súzasy. Ak šermiar dokonale neovláda väzbou súpera, tak strednú vzdialenosť by mal využívať iba ako vzdialenosť prechodnú. Vždy v nasledujúcom tempe prejsť bližšie, alebo ďalej.

Takto blízko súpera nemám nárok vykonávať náprah, útok musí byť uskutočnený z aktuálnej pozície, v ktorej sa nachádzam. V tejto situácii sa treba inšpirovať slovami z Hs. 3227a, kde autor hovorí, že útok treba viesť, čo najkratšie, ako by som mal na hrote, či hrane upevnenú šnúru, ktorá mi ťahá meč priamo do najbližšieho otvorenia.

„Vnd get of das aller neheste vnd körtzste / slecht vnd gerade czu / Recht zam wen eyner eynen hawen ader stechen welde vnd das man im denen eynen vadem ader snure an seynen ort ader sneyde des swertes bünde / vnd leytet aber czöge dem selben ort ader sneide off ienes blössen“

Samozrejme, že daný princíp platí v akejkoľvek vzdialenosti, kde ešte má zmysel útočiť mečom.

Ak chcem byť ten úspešnejší šermiar v situácii, keď sa ocitnem v tejto kratšej než bezpečnej vzdialenosti, nesmiem mať hneď veľké oči a nechať sa zlákať vidinou ľahkého zásahu. Súper by pravdepodobne nemal mať šancu vykryť môj útok, ale problém nastane ak sa aj on v rovnakom čase rozhodne pre útok.¹⁴ V strednej vzdialenosti je nereálne reagovať na vizuálny signál. V prednáške z Tyrnhawu 2011 som uviedol, že reakčný čas na jednoduchý signál sa priemerne pohybuje nad hranicou 200 ms. Ukazuje sa, že v strednej vzdialenosti je možné vykonať útok pod

¹⁴Čo sa stane skoro vždy, lebo len človek s extrémne pevnými nervami si vyberie obranu pred útokom.

200 ms, a teda pravdepodobnosť úspešného krytu je naozaj malá. A preto treba za každých okolností kontrolovať stred väzbou a reagovať na tlakové zmeny vo väzbe, či anticipovať súperove pohyby. Akékoľvek stiahnutie čepele treba odmeniť nachraissenom, ponúknutý hrot zaviazať s winden a každé otvorenie zatvoriť ochsom, alebo pflughom s ansetzenom. Hoci celý handarbait je často o strednej vzdialenosti, tak jeho zvládnutie je otázka rokov drilu a nie len pochopenia techník pri ňom opísaných.

V skutočnosti sme často svedkami iného ako ideálneho správania. Súperi stoja, alebo sa obaja súhlasne pohybujú, v strednej vzdialenosti a striedavo prechádzajú do náprahu nad hlavou a sekajú. Obrana zväčša spočíva iba v hangenortoch na jednej strane. Väzba tu nevzniká ani na zlomok sekundy. A výsledok? V jednom strete dôjde aj ku dvom, či štyrom zásahom, alebo horšie k súzásahom. To iste nie je stav po akom by šermiari s ostrými mečmi odchádzali domov s úsmevom. Veď dnes v najhoršom odídu LEN so zlomeným prstom.

4 Bezpečnejší v útoku

4.1 Postupnosť

Medzi veľmi populárne cvičenia patria v súčasnosti tzv. flow drills, alebo voľné sekание do vzduchu bez partnera. Rozhodne ide o dobrý spôsob ako sa naučiť plynulosti a prechodom medzi útokmi. Treba sa však vyvarovať toho, aby tieto cvičenia slúžili ako predpripravené „kombá“, ktoré sa šermiari snažia aplikovať v sparringu. Často sa takto stretnú dvaja šermiari, ktorí sa pokúšajú presadiť svoju sekvenciu bez ohľadu na súpera. Samozrejme opäť dochádza k častým dvojitým zásahom. Nezriedka ide iba o to nasádzať súperovi viac zásahov ako on mne pred tým než sa rozhodcom podarí roztrhnúť nás. Tí sa samozrejme následne už rozhodnú komu pri-

deliť bod, kto pôsobil viac dominantne bez ohľadu, kto zasiahol prvý. Fuelen, technika, aj pud sebazáchovy úplne absentuje.

Ak som v minuloročnom príspevku hovoril o potrebe útočenia, tak som v žiadnom prípade nepropagoval útok vždy a za každú cenu. Naopak, chcel som odprezentovať limity vorschlagu; pozitívne i negatívne.

Pre efektívnejšie útočenie by sme mali vždy dodržať pár zásad. V prvom rade si vytvoríť ideálnu situáciu pre vorschlag. Vorschlag na pripraveného súpera zaváňa nepríjemnou Indes protiakciou. Čiže pred tým, než sa odhodlám k útoku, treba súpera uviesť do stavu, kde bude len ťažko odolávať. Priblížením do strednej vzdialenosti s neustálym tlakom získam obrovskú šancu vyhrať už prvým útokom.¹⁵ Bez tlaku je to skoro zaručený double hit. Ak sa mi súpera podarí dostať do ustupovania, musím útočiť ihneď pri každom súperovom náznaku protiútok, aj keď nie som v optimálnej pozícii. V opačnom prípade stratím obrovskú výhodu. V situácii, keď súper cúva, ja tlačím, a on sa rozhodne o vorschlag oberhawom, nie je nutné veľa rozmyšľať, ale pokračovať vo svojom zámere a seknúť tiež oberhaw. Ak použijeme správnu mechaniku seku, jeho útok bude mojím prelomený. On zásah obdrží, ja ostanem bezpečne zakrytý svojou čepeľou.

Vorschlagom optimálne útočím do protipohybu, v tempe. Ak chcem aj zasiahnuť a nie sa len naviazať z bezpečnej vzdialenosti mám malé šance zasiahnuť. Oberhawu sa treba vyhnúť ak je súper v nízkej, alebo strednej pozícii. Vtedy súpera buď vylákam do pozdvihnutia hrotu, alebo volím iný typ útoku.

Bohužiaľ, prvý útok zväčša stret neukončí, aj keď sa treba o to čím väčšmi snažiť. Čím viac útokov stret obsahuje, tým je väčšia šanca, že sa niekde niečo pokazí, a že stret skončí zásahom do miest, ktoré sa horšie kryjú. Prsty a časti rúk. Ak prvý útok stret

neukončí, tak treba okamžite zabezpečiť situáciu väzbou, v opačnom prípade s najväčšou pravdepodobnosťou môžem očakávať ripostu. Ak súper chce sekať a opúšťa väzbu, tak ho nachreissujem, ak sa mi ho napríklad windom podarí zatlačiť viac do defenzívy, tak až vtedy sa môžem bez ostychu odvážiť do nachschlagu. Pravdou je, že v čase šermiarskych masiek a „bezpečných mečov“ je takmer nemožné niekoho zatlačiť do defenzívy. Ak aj súpera zasiahnem, nie je ešte koniec a bez riadneho ukončenia duelu v dnešnej dobe nemám nárok na pripísanie bodov. Po zásahu musí nasledovať abzug, alebo naopak dominantné ovládnutie situácie skrátením vzdialenosti, kde následne zamedzím súperovi zasahovať ma mečom.

5 Mechanika

*„Alles dz du fechten wilt dz trüb mitt
ganczer störcck deines lybs“*

Pri každej akcii šermu je žiaduce generovať silu z celého tela. Medzi úspechom a premárneným útokom je niekedy len drobný rozdiel. Tieto detaily sa pilujú dokonalým mechanickým zvládnutím každej šermiarskej akcie. Ak akcia vychádza iba z rúk, nebude mať nikdy takú silu aby odolávala útoku, ktorý je podporený hmotnosťou celého tela.

Ruky dokážu generovať iba zlomok sily, ktorú vyvinie trup spolu s nohami. Ak chcem dostať zo svojho tela maximum, tak pri každom útok, či kryte treba prepojiť silu nôh a rúk. Nohy čerpajú silu a oporu zo zeme a pomocou rotácie dokážeme preniesť túto energiu cez chrbtové a brušné svalstvo do paží.¹⁶ Ak však nedokážeme zapojiť správne stred tela, sily v rukách a v nohách nepracujú súhlasne, a teda energia vyjde na zmar, a zároveň keďže chceme stále dodávať veľkú silu do

¹⁵<http://youtu.be/RVjfBqX4bZ8>

¹⁶Skúste si napríklad zdvihnúť činku v sede bez toho aby sa nohy opierali o zem.

meča, preťažujeme svoje ramenné kĺby. Preto mavajú šermiari dlhým mečom častejšie zdravotné problémy s ramennami.

Udia spájajú s rotáciou napríklad Winden, ale Winden nie je len o rotácii meča, krížení a rozkrížení rúk. Winden musí vychádzať z celkovej rotácie trupu, bokov a ramien, ktorá sa opiera o pevne ukotvené chodidlá. Nie náhodou mnohé bojové umenia umiestňujú zdroj energie do stredu tela. Nejde o nejaké mystické centrum vnútornej energie, ale o jednoduchú spojku, ktorá prenáša a zjednocuje silu horných a spodných končatín. Ak toto prepojenie zlyhá, nevyužívam svoj plný fyzický potenciál a zároveň to môže viesť k rôznym defektom – od krivého postavenia a menšej stability, až po bolesti chrbta, ramien.

Zornhaw ort ako elementárny sek a bod slúži ako dobrý príklad na ilustrovanie využitia rotácie tela pri šerme. Bolo by ale chybou domnievať sa, že ide o rotáciu čisto horizontálnu. V takom prípade by nebolo možné zornhawom obsadiť centrálnu líniu šermu, ale sek by smeroval kamsi mimo os šermu. Predstavme si, že okrem meča držíme v pravej ruke ešte aj gumené lano, ktoré je pripravené kdesi vzadu za naším chrbtom a nad hlavou v smere osi šermu. Pri čisto horizontálnej rotácii by lano po seknutí zornhawortu skončilo mimo strednú líniu a stáčalo by nás späť. Správny výkon je však taký, že lano ostáva po celý čas na osi a okrem toho, že sa hýbe vpred, tak smeruje aj nadol. Ak si toto cvičenie párkrát vyskúšate, hneď zistíte, že na udržanie ruky s mečom vo finálnej pozícii s napnutým lanom nevyžaduje až tak silu ruky, ale skôr spevnené brucho a podporu zadnej nohy.¹⁷ Rotácia je teda špirálovitá a nie len plochá. Podobnú špirálovitú rotáciu

¹⁷ Alebo jednoduchšie sa skúste postaviť do ľavého strehu pred stenu, vystrite pravú ruku a zatlačte plnou silou. Ak chvíľu pohľadáte optimálne uloženie tela a dostanete sa do ideálnej zornortovej pozície a budete cítiť, že veľkú časť sily generuje práve chodidlo a lýtko zadne (pravej nohy)

vieme využiť skoro v každej technike. Len raz smeruje zhora dole a neskôr zdola nahor. Napomáha nám skoncentrovať sa a generovať do každého ďalšieho útoku dostatočnú silu.

Najlepšie viditeľný nedostatok podpory útoku váhou tela vidieť pri priamych bodoch. Ak vidíte šermiara, ktorý prepól ruky do úplného maxima, môžete si byť istí, že v tejto pozícii nie je schopný odolávať vašej väzbe. Preto treba pri bodoch nechať ruky v prirodzenej pozícii, kde sú lakty mierne ohnuté a ramená usadené. Hrot mi pomyselne čerpá energiu až zo zadnej nohy. Aj to je jeden z dôvodov prečo je dobré naučiť sa bodat aj s krokom len v jednom strehu; bez zmeny veľkú nohy.

Obr. 4: *Cod.icon. 394a. Ľavý šermiar aj napriek dlhému bodu zostáva v vzpriamenej polohe s mierne pokrčenými oboma lakťami. Žiaden predklon. Opora čerpá zo zadnej nohy.*

Podobne aj rezy, akokoľvek sú v turnajoch ťažko použiteľné, tak ak pri nich nevyužijem podporu tela, a režem s rukami prepnutými vpred, ide len o márnú aktivitu.

5.1 Ochs

Pozícia ochs je vynikajúca defenzívna pozícia, ktorej výhody nie sú ešte úplne docenené. Možno aj kvôli ochranným pomôckam značne obmedzujúcim pohyb ramien.

Obr. 5: *Cod.icon. 394a. Velmi stabilná ochsová pozícia. Obe ruky pokrčené. Telo patrične zarotované, pravá strana vedie a špica pravej nohy smeruje vpred.*

Pri strete dvoch priamich sekov sa vždy dostávame do priamej väzby¹⁸ aj keď iba na okamih. Táto pozícia je základom mnohých ďalších akcií, ale zároveň mierne odkrýva hlavu. Práve prechod do ochsovej medzipolohy môže v mnohých prípadoch vytvoriť obranný štít pred súperovým protiútokom. Ochs priečkou vykryva odbody a odseky na hlavu a zároveň súperu núti opustiť stred do výraznejšej defenzívy.¹⁹ Pri ochse je dôležité správne zarotovanie, už spomínaná vzpriamená pozícia, a hlavne žiadne nťahovanie

sa vpred. Sila ochsu musí smerovať presne proti súperovmu seku/bodu, nikdy sa nesnažím súperu dočahovať ako keby naokolo. Ale tlačím presne naopak.

5.2 Výmena strán

K efektívnejšiemu výkonu mnohých akcií prispieva aj zmena vedúcich strán tela. A naopak frontálne postavenie tela počas väzby, winden a iných techník znemožňuje správny a hlavne dôrazný výkon. Pre ilustráciu uvediem rozbor jednej sekvencie.

V základom postoji pred vorschlagom vedie moja ľavá strana. Pravá, na ktorej odpočíva meč, je zarotovaná mierne vzad, čím sa moje ruky vzdalujú od súpera a nevytrčajú pred telo ako najbližší zásahový bod. Ku koncu oberhawu pravá strana prevezme

¹⁸Oba meče sa viažu zľava a hroty smerujú hore.

¹⁹Vo workshope som predstavil 5 rôznych scénarov, čo môže nastať v priamej väzbe po vorschlagu a z toho 4 obsahovali prechod cez ochsovú pozíciu. Ochs aj napriek rôznym situáciám pomohol zjednotiť všetky riešenia a tým pádom uľahčil fúhlen a rozhodovací proces.

vedúce postavenie a pomáha generovať tlak na súpera. (Rotácia zhora nadol proti smeru hodinových ručičiek.) Ak sa rozhodnem po doseknutí pre vonkajší wind na prekríženú ruku, tak hneď v úvode winden mi začne pracovať ľavá strana vpred zároveň s tým ako mi ruky putujú hore do ochsovej pozície. (Rotácia zdola nahor nadol v smere hodinových ručičiek.) Telo pri winde silno zarotujem a trup je natočený bokom k súperovi, ramená sú uvoľnené a ruky voľne, ale pevne nad hlavou. (Nie vystrčené vpred.) Akonáhle súper začína kryť aj tento wind, tak ešte zvýším rotáciu v tele, čím sa mi podarí vymaniť sa z jeho krytu a pokračujem bodom na druhú stranu jeho čepele, alebo pod jeho meč na spodné otvorenie. Prvá strana opäť začína preberať vedenie tela a ak zacítim kryt, tak ešte v doznievajúcim kroku pretočím meč a umschlagujem do hlavy sprava zwerchom, alebo rubovým zornom. Po doseknutí zwerchu je pravá strana pevne vpredu a pozícia sa podobá postavením na ľavého šermiara v obrázku číslo 5. (Opäť posledná rotácia zhora nadol proti smeru hodinových ručičiek.)

Ak je súper veľmi odolný a stále všetko kanoonicky kryje (alebo tvoríte spolu scénický duel), sekám duplieren s tým, že ľavá strana sa pohne vpred oproti súperovmu meču. (Rotácia zdola nahor v smere hodinových ručičiek.) V podobnej schéme by si mali ľavá a pravá strana striedať úlohy takmer permanentne.

Pri frontálnej pozícií, kde ani jedna strana tela nevedie pohyb, dochádza k strate sily vo väzbe. Pri takomto postoji sa prakticky nedá udržať pozícia ochsa a pri umschlagen zwerom si človek sám ničí ramená a ak sa k tomu ešte pridá súperov protisek, tak v lepšom prípade mi len vyrazí meč z ruky. V horšom, rameno z kĺbu.

Chybou pri aplikovaní výmeny strán pri šerme je, ak šermiar rotuje okrem trupu aj v nohách. To znamená, že celé telo sa hýbe

ako jeden blok. To v žiadnom prípade nie je ideálne. Nohy a boky by mali naopak pracovať do protipohybu a mali by sme dbať aby predná noha vždy smerovala po osi šermu a nezatvárala sa spolu s rotáciou v trupe. V opačnom prípade, napríklad po zwerchu, ktorý nenašiel svoj cieľ, neexistuje spôsob ako sa stabilizovať a zwerch pretočí šermiara úplne mimo os.

6 Turnaje a dvojité zásahy

Rôzne HEMA turnaje sa dnes konajú už takmer každý mesiac. Preto je otázka rozhodovania a skvalitňovania čoraz dôležitejšia. Bohužiaľ videli sme ženský turnaj, kde väčšina súbojov pozostávala z dvojitých zásahov (60 %), ak nie aj viac. Dokonca v jednom zápase sa meče stretli iba raz v 7 výmenách. Obe šermiarky vždy zaútočili naraz a na dve rôzne otvorenia, zväčša oba útoky zasiahli. Táto skúsenosť jasne vypovedá o stave súčasných turnajov.

Dvojitý zásah je vec prirodzená, nie však žiaduca. Preto by sme sa mali venovať štúdiu a tréningu postupov, ktoré by pomohli dvojitým zásahom zredukovať na únosnú mieru.

Dvojité zásahy možno rozdeliť do 3 skupín podľa situácie pri ktorej nastávajú. Každý typ vyžaduje odlišný typ prevencie.

Súzasahy:

- v prvom tempe
- v kriegu
- po zásahu (after blow)

Double hit v prvom tempe je častý hlavne pri úplných začiatkoch, ale ani neskôr nie je zriedkavý. Obaja šermiari sekajú napríklad na trup a ani jeden sa neobťažuje krytím. Súzasah často nastane aj ak súper stojí s hrotom natiahnutým na moje brucho a ja sa rozhodnem seknúť oberhaw. Nemôžem si dovoliť očakávať, že súper bude natoľko uvedomelý,

že si radšej zakryje hlavu. Jednoducho využije príležitosť a nechá druhého šermiara napichnúť sa, hoc sám dostáva zásah do hlavy. Dnes je väčšia prestíž zasiahnuť, ako nebyť zasiahnutý. Veď nakoniec sa to vždy dá v turnaji uhrať na pat a body neobdrží ani jeden.

Súzasah v kriegu je často výsledkom nezvládnutého šermu v strednej vzdialenosti ako som už písal v prvej kapitole. Tam je receptom lepšie zvladnutie väzby a kriegu, alebo rýchlo opúšťať túto vzdialenosť.

Prevenca pred afterblow-om je trochu z inej kategórie, lebo ide o zásah, ktorý reálne mohol, ale i nemusel prísť. Na jeho potlačenie treba aj po tom, ako som zasiahol súpera, kontrolovať situáciu.

6.1 Súzasah v prvom tempe

Kľúčom k zníženiu súzasahov v prvom tempe je oboznámenie sa s princípom versetzen proti 4 rôznym polohám. Najdôležitejším rozhodnutím je správny výber cieľa. Nie je mi dovolené za každých okolností útočiť na ľahké otvorenie.

Počas workshopu sme preberali možnosti ako súpera dostať predstieraným útokom do výhodnejšej pozície, kde jeho hrot už nemieri priamo na brucho ale mierne nad hlavu. Vtedy môžem bezpečne útočiť bodom do ochsu alebo zwerchom a dokonca aj prostým zornom. Ak sa mi ale súpera nepodarí vyprovokovať a stále zotrúva hrotom nasmerovaným na moje telom nemal by som si dovoliť útok priamo na jeho hlavu aj keď ju vyslovene ponúka. Inak sa vystavujem veľmi veľkému riziku dvojitého zásahu. Radšej zvolím útok schillerom, ktorý vymetá centrálnu líniu a zároveň zasahuje. Meč pri schillhawe opäť ostáva celý čas na línii šermu a telo vykračuje mierne šikmo vpred. Pozor však na pozície kde súperov hrot mieri nižšie ako na krk. V takej situácii musím posúvať aj ja svoj cieľ smerom nadol a schillerom už nemierim na hlavu, ale na hrud', brucho, eventuálne na

ruky a prsty. Veľký pozor si treba pri výkone schilleru dať na vlastné prsty, aby nedošlo k nabodnutiu sa na súperov hrot aj bez jeho pričinenia.²⁰ Táto možnosť sa výraznejšie vyskytuje ak súper mieri na hrud' s rukami natiahnutými do langortu. Bezpečné riešenie tejto polohy vyžaduje útok schillerom z dlhej vzdialenosti a hrotom namiereným na miesto presne za súperovými rukami, pričom predtým než dobodnem, tak sa nevyhýbam zasiahnutiu jeho palcov, či predlaktí.

Iná možnosť proti načiahnutému hrotu je zaviazať súperovu čepel a držať ju po kontrole a prípadne využiť chyby akou je napríklad ucuknutie z väzby a podobne²¹.

Aj keď ovládame princíp lámania polôh 4 sekmi, tak ani v tom prípade by útočenie nemalo byť niečo automatické. Ak súper „sedí“ uložený s mečom na ramene, tak útok prelamiujúcim zwerchom asi nebude pre mňa nebezpečný, ale zväčša ani pre súpera.

Na to, aby som vedel jeho pozíciu efektívne prelomiť, nemôžem útočiť na statického súpera. Najskôr u neho musím vyprovokovať pohyb aj keď iba nepatrný. Potom môžem predpokladať, že súper nebude mať dostatok času aby prišiel s adekvátnou obranou na moje prelomenie. Naopak ak je statický, tak si bezpečne rozmyslí ako sa vyhnúť prichádzajúcemu (krátkemu) zwerchu a ešte popri tom seknúť do trupu, či nôh.

Pre vyprovokovanie lepšej počiatočnej pozície sa treba výslovne hrať s tempom a vzdialenosťou ešte vo fáze zufechten, kde sa nátlak na súpera vytvára zatiaľ bez kontaktu zbraní. Radšej útočiť menej a v lepšej situácii. Ak by som chcel zufechten k niečomu prirovnať, tak napríklad k napínaniu luku (zároveň aj napínanie nervov). Ak napnem málo, tak strela ledva vyletí, ak natahujem už pridlhho, tak je možné, že zlomím lučište.

²⁰Nechcem to preháňať, ale bez úvodnej rotácie ani schiller nepôjde dobre a nebude dostatočne bezpečný.

²¹Recepty na túto pozíciu sa nachádzajú v sekcii sprechfenster v každom Zedli

Teda, ak začnem útočiť z veľkej vzdialenosti a bez prípravnej fázy, tak je len malá šanca na úspešný zásah, naopak dávam súperovi tempo na jeho protiakciu. Ak váham príliš dlho, tak prvý vystrelí súper a ja už nebudem mať čas reagovať. Ak som sa vtedy chystal na prostý oberhaw, jediné riešenie je pokračovať svojím zornom ako keby som sekal vorschlag ja. A ak sa mi podarí zapojiť rotáciu tela a presunúť svoj tlak zo zeme až do čepele, tak mám šancu, že môj oberhaw hoci začal neskôr, bude úspešný a súperov bude preložený.

Na druhej strane, nie vždy je súperov útok signálom, že mám zaútočiť aj ja²². Často vidieť, že menej skúsení šermiari berú súperov útok z voľnej vzdialenosti ako výzvu k tomu, aby sa aj oni presadili. Hoci súperov útok letí mimo a je krátky, tak vďaka protiakkcii s krokom vpred sa z neho stáva reálne ohrozenie. A nezriedka je výsledkom takéhoto vzájomného stretu dvojitého zásah a pritom pôvodný útok by nikdy nezasahoval. Letí na mňa bod? Tak ja si seknem tiež. Horší prístup snád ani nemôže existovať.

6.2 Durchwechsel a Fehler

Iným neduhom vedúcim k dvojitým zásahom je nadužívanie techník pripomínajúcich fehler alebo durchwechsel. Nie je možné považovať všetko, čo počas svojho letu mení svoj cieľ za fehler. Fehler aj durchwechsel sú od povahy veľmi nebezpečné akcie.²³

²²Presne naopak to je ak tlačím súpera a dostávam sa do kratšej ako voľnej vzdialenosti. Vtedy je práve súperov začiatok pohybu dobré interpretovať ako moment na využitie oprávneného útoku. Ale nie nejakého lacného seku po nohách, alebo rukách, ale riadny zorn, alebo jeden z versetzenov.

²³Explicitne zmienené v manuskriptoch, napr: „Merck der nachraisen ist vil / vnd manigerley / vnd gehört zw treiben auß hawen / vnd aus stichen mit grosser fursichtigkait gegen den vechteren die da aus freyem / vnd langen hawen fechten“, Cod.44.A.8

Pokiaľ netuším ako bude súper reagovať, nemal by som si dovoliť ani jeden z nich. V opačnom prípade môžem byť zaskočený ansetzom alebo priamym sekcom. Súzasahy z týchto nepriamych akcií tvoria veľmi podstatnú časť doubleov v turnajoch. Ak ich vylepšime, výrazne sa vylepšia aj turnajové štatistiky. Aké podmienky treba dodržať pre úspešnejšie klamné útoky:

- Ak súper permanentne ignoruje naňho vedené útoky a rieši iba svoju ofenzívu, nerobte klamné útoky.
- Ak neviete presvedčivo seknúť priamy útok, taktiež ich neskúšajte.
- Ak vidíte, že súper nereaguje na prvotný cieľ adekvátne, mali by ste vedieť útok dokončiť v pôvodnej trajektórii, alebo minimálne celú akciu a stret zrušiť a stiahnuť sa.

Polícia, v ktorej končí reálny (zásahový) útok, by mala byť bezpečná zo smeru krytu predstieraného útoku.

6.3 Turnajová stretégia

Turnaj sa dá dnes vyhrať sekmi na nohy a jednoduchými oberhawmi. Možno považovať taký šerm za estetický? Určite nie. Ale funguje to a bude to fungovať, kým sa trochu nezmení spôsob vedenia turnajov a zručnosti samotných šermiarov. Ide totiž o spôsob ako využívať pravidlá a štatistiku pre svoj prospech a výhru. Šermujúcim v turnaji sa dá často vytknúť veľa chýb. Oprávnenú kritiku môžeme adresovať hlavne tomu, kto prehral. Víťaz urobil pravdepodobne všetko do-

„Der Dürrrchwechsel ist vil vnnd manigerley die soltů treibn gegn den vechtern die do gernn versetzen vnnd die do hawen zům schwert vnnd nicht zů den plossenn des leibs die soltů gar wol lernen treiben mit fůrsichtigkait das man dir icht ansetz oder ein kům die weil dũ dũrch wechselst“, Ms. Germ. Quart. 2020

statočne dobre aby vyhral.²⁴ Aj keď nešermoval podľa našich estetických ideálov, tak ak vyhral v rámci pravidiel, šermoval dostatočne dobre. Turnajová realita je míle vzdialená od tej tréningovej. Ak chceme aby to vyzeralo inak, tak treba zmeniť pravidlá a spôsoby rozhodovania. Preto vinu nemožno hádzať len na súťažiacich.

Zoberme si príklad, že proti sebe stoja dvaja šermiari, ktorí obaja seknú vždy v rovnakom okamihu. Šermiar A vždy seká oberhaw a šermiar B výhradne sek jednou rukou na dolné otvorenia a nohy. Hypoteticky je ľahšie trafiť nohu, ako hlavu. Noha má výrazne väčší zásahový povrch, a keď sekne dostatočne dlhý sek, tak zaručene aspoň jednu nohu zasiahnem. Nech teda úspešnosť seku na nohu je 90 % a seku na hlavu 70 %. V danej teoretickej situácii bude výsledok stretu šermiarov A a B v 63 % prípadov dvojitého zásahu, v 27 % vyhrá B, v 7 % vyhrá šermiar A a v 3 % nezasiahne ani jeden. Podľa pravidiel má teda šermiar B takmer 4-krát väčšiu šancu na víťazstvo v zápase, a bol by hlúpy, ak by túto šancu vyhrať turnaj týmto spôsobom nevyužil. Také sú moderné zásady športu. Vyhrávať a na výhru využiť všetky prostriedky povolené pravidlami.

Pozrime sa na rovnaký prípad z perspektívy šermiarov 15. storočia šermujúcich vo vlnenom kabátci s ostrým mečom. Nazvime ich Hans a Peter. Uvedených 63% dvojitých zásahov je pre oboch niečo neprípustné. To čo šermiar B pokojne znesie pri ceste za víťazstvom, to si reálne Hans dovoliť nemôže. Hans dokonca ani neuvažuje, že zaútočí na nohu. Síce vie, že by mal väčšiu šancu zasiahnuť, ale už len existencia rizika, že mu Peter utne hlavu ho od tohto kroku odrádza. Preto ak Hans aj zvolí, že zaútočí na nohy, tak to bude

naozaj veľmi výnimočná akcia, ktorú si pred tým riadne rozmyslí. Ak nie je zrovna samovraha.

Vďaka bežným pravidlám sa dá novodobý turnaj vyhrať aj za výrazného príspevku obojstranných zásahov. A to značne deformuje samotný použitý šerm. Na jednej strane sa deklaruje snaha šermiarov vyhýbať sa doublem, ale kým budú pravidlá umožňovať zneužiť anulovanie súperovho bodu mojim zásahom, tak dvojitých zásahov bude naopak pribúdať. Jedno z možných riešení je penalizácia dvojitých zásahov. Najradikálnejší spôsob trestu je vyradenie oboch šermiarov. Takto striktnými pravidlami by sme ale odradili väčšinu šermiarov, ktorých turnaje bavia, a umožnili by sme vznik novej tímovej stratégie, kde by sa špeciálne nasadzovali šermiari na vybraných borcov, aby ich súzásahom eliminovali a pomohli tak zvyšku tímu.

6.4 Afterblow

Pri vzniku moderných HEMA turnajov sa každý stret končil okamžite po evidovanom zásahu. Dnes už časom pribudli rozličné pravidlá, ktoré predlžujú výmeny a po prvom zásahu dovoľujú súperovi anulovať súperov bod vlastným zásahom; tzv. after-blow. V Poľsku je zase zaužívané pravidlo predĺženého dvojitého zásahu, kde súper môže dokončiť už začatú akciu, aj keď práve obdržal zásah bez ohľadu na dĺžku akcie. Ak teda sekám pomalý sek a dostanem zásah, mám právo doseknúť a bod nebude priznaný nikomu.

Iné pravidlá dávajú súperovi 1, 2, 3, či až 7 krokov po zásahu na odvetu. Všetko sú to snahy dodať šermu punc väčšej reality vychádzajúc z faktu, že aj človek napríklad s prebodnutým bruchom dokáže uťat oponentovi hlavu. V takej situácii nemožno hodnotiť duel úspešne.

Snaha o after-blow pravidlo je založené na dobrej motivácii, ale rovnako, ak nie aj viac, ako pravidlá súzásahov, výrazne deformuje

²⁴Samozrejme, že to neplatí pre jednobodové rozdiely, ale napríklad pre stav 0 : 3, alebo 8 : 2

šerm. Keď jeden zo šermiarov rozhodne hrať zakaždým na after-blow, je takmer nemožné mu v tom zabrániť. Rovnako ako zápasy plné súzásahov, ani tie plné after-blowov nie sú optimálne. After-blowu sa v z princípu dá vyhnúť ešte ťažšie ako dvojitému zásahu. Nepomôže ani ideálne vpadnutie do tempa, lebo súper bez ohľadu na tempo má čas na vlastný náprah a zásah. V zásade sú možné 2 riešenia. Pokračovať v „zvyšovaní deštrukcie“ smerom do súpera, alebo odchod do bezpečnej vzdialenosti – abzug. Pravidlo after-blowu malo zmysel v 16. storočí, keď šermiar, ktorý dokázal vrátiť zásah potom, čo dostal tupým mečom do tela bol naozajstný borec, v dnešnej dobe moderných šermiarskych masiek stráca úplne opodstatnenosť.

Ako prevenciu mám len obmedzený repertoár. Napríklad po zasiahnutí súpera môžem pretočiť zbraň do jedného zo zavesení (ochs, pflug) a útočiť ďalej. Alebo ak prvý zásah bol oberhaw a súper je v hornej pozícii, tak pretočím do ochsa a režem cez hlavu, či krk a zastavujem až priečkou na maske a odhodnotením súpera. Podobne konám aj po iných sekoch, či bodoch. Zablokujem súperovi možné dráhy útoku, ale hlavne stále tlačím proti nemu a snažím sa dostať do tesnej vzdialenosti. V nej už útok mečom nie je možný, a ringen sa už ako after-blow neakceptuje.

Druhá možnosť je zasiahnuť a čo najskôr odísť do bezpečnej vzdialenosti. Najhoršie riešenie je zostať stáť v strednej vzdialenosti, spustiť meč a čakať na ukončenie stretu. V priateľskom sparingu to síce ide, a obaja si navzájom uznáte, kto je víťaz a kto porazený. V turnaji (a hlavne pri dnešnom biednom stave kvality rozhodcov) je totiž nemalá šanca, že rozhodcovia ani nepostrehli riadny oberhaw do masky a namiesto after-blowu má zrazu bod súper. Rozhodca často pridelí bod výraznejšej akcii ako tej, ktorá jej predchádzala, len preto, že urobila menšie „bum“.

7 Záver

Ešte aj dnes máme iba skromné informácie o tom, aké bezpečnostné opatrenia sprevádzali stredovekých a renesančných šermiarov počas tréningov a šermiarskych škôl. Bez pochýb ale nemali moderné šermiarske masky a chrániče aké vznikajú v poslednej dobe. Zatiaľ nič nenasvedčuje tomu, že by kládli svoje zdravie do rúk výlučne pasívnej ochrany ako je dnes bežné, a preto predpokladám, že šerm samotný musel byť paradoxne viac bezpečný ako ten súčasný. Ak nad vami neustále visí hrozba zranenia vlastnou chybou, alebo súzásahom, prirodzene si budete dávať väčší pozor, ako keď ste obalený do plastu a kovu, pred vchodom do arény čaká zdravotník a röntgenové snímky zlomených prstov na facebooku získavajú desiatky like-ov.

Ak však chceme priviesť stredoveký šerm k širokej verejnosti, musí to vyzeráť inak, ako len hlúpe mlátenie sa v štýle BOTN²⁵. Musíme z neho urobiť bezpečnú disciplínu, v ktorej je základom úspechu pilovanie techniky, taktiky a bojového kumštu. K samotnej bezpečnosti prispieva aj spôsob ako sa pristupuje k súbojom. Ak sa nám nepáči šerm na turnajoch, tak situáciu nezmeníme hovorením o tom, ako je to neestetické a nedobové. Zmeniť sa musia pravidlá, tréneri, šermiari a rozhodcovia.

V snahe o väčšiu bezpečnosť pri šerme musíme šermovať efektívnejšie a s väčším prehľadom o situácii. Výber správneho cieľa je úplne kľúčový pre každý jeden stret. Nevhodnou voľbou iba zvyšujeme riziko dvojitých zásahov. Ak majú byť šermiarske techniky úspešné, tak okrem vhodného taktického načasovania sa vyžaduje, aby boli aj mechanicky optimálne. Silu rúk treba prepojiť so silou nôh pomocou stabilného trupu a brucha.²⁶ Správna rotácia a vedenie jednotlivých

²⁵Battle of the nations

²⁶A nie, kocky na bruchu neznamenajú automatický úspech.

vých strán tela výrazne uľahčujú prenos energie a môžu byť práve tým rozdielom medzi úspešnou a nevydarenou technikou. Sú ľudia, čo majú dar byť úspešným šermiarom aj bez znalostí detailov. Taktiku časovania a vzdialenosti ovládajú intuitívne, ostatným však neostáva nič iné a stavať svoj šerm na perfekcii v maličkostiach a dokonalosť získať každodenným drilom.

Literatúra

- [1] ANONYMUS, *Cod. HS. 3227a*, (ca. 1389), Germanisches Nationalmuseum Nürnberg
- [2] DANZIG, Peter von, *Cod. 44 A 8*, (1452), Bibliotheca dell'Accademia Nazionale dei Lincei e Corsiniana
- [3] KOHUTOVIČ, Anton, *Ako nepríst o prsty – Zwerchhau, časť I.*, 2011, <http://gesellschaft-lichtenawers.eu/tsc/sk/uvod/blog/95-ako-neprist-o-prsty-zwerchhau.html>
- [4] KOHUTOVIČ, Anton, *Tyrnhaw 2011: Vorschlag*, 2012, zborník <http://gesellschaft-lichtenawers.eu/tsc/sk/materialy/serm/112-vorschlag-prednaska-tyrnhaw-2011.html>

Zapomenuté umění Walpurgis

Karel Černín
a Tomáš „Tommy“ Adámek

1 Zdroje

Tato prezentace bude pojednávat o systému a taktice šermu mečem a puklím podle rukopisu I.33, někdy také nazývaného Walpurgis. Jedná se o nejstarší známý rukopis o šermu vůbec, neboť byl sepsán někdy na přelomu XIII. a XIV. století. Název vychází ze slova walpurgis (znamenající čaroděj), které se objevuje v samém závěru rukopisu. Na posledních stranách je také zobrazena bojující ženská postava. (Obr. 1)¹

Při rekonstrukci systému i jednotlivých technik je třeba mít na paměti, že terminologie rukopisu je místy poněkud divoká,

¹Tato postava znepokojuje a rozjitrňuje fantazii většiny badatelů, kteří se rukopisem zabývají, neboť jde o dílo pocházející zřejmě z klášterního prostředí a na obrázcích vidíme po většinu času potýkat se kněze či mnicha s jeho žákem. Kde se tu najednou bere žena? Má vyjadřovat slabou či odpočinkovou povahu zvláštního střežu, v němž je zobrazena (a který tu autor také popisuje poprvé)? Nebo jde o žert malíře, který naznačuje, že knězovým žákem byla po celou dobu příslušnice slabšího pohlaví? Dovolím si na toto téma vlastní spekulaci, totiž že vzhledem k oblibě středověku v symbolech a podobenstvích může zobrazení ženy představovat snahu autora dosáhnout filozofického přesahu svého díla. Šerm je povýšen na symbolický boj kněze s pokušeními tohoto světa, jež právě ženská postava vhodně symbolizuje. A výcvik v umění boje utužuje vůli i ducha toho, kdo se chce světským svodům bránit. Což by mohlo zpětně omluvit i samotného autora a ostatní mnichy, kteří zřejmě trávili čas v klášteře šermířským zápolením, místo aby se věnovali práci či rozjímání.

Obr. 1

protože do latinského textu jsou vmíchány německé pojmy, které zřejmě pro jednotlivé techniky užíval mistr, jehož učení si mniši zapisovali. Dále je třeba vědět, že malíř občas v průběhu navazující série obrázků změnil perspektivu a ztvárnil bojující figury z opačné strany.

Při návaznostech na předchozí obrázek je tedy vždy třeba se fixovat nikoliv na to, co provádí „ten vpravo“ a „ten vlevo“, ale co vykonává kněz a co žák.

V textu této prezentace se budeme odvolávat i na rukopisy mladší, jejichž výčet zde uvádím. U prvních čtyř z nich nelze vyloučit, že jsou – přinejmenším zčásti – kopiemi Walpurgis (což je zvláště důležité proto, že z rukopisu I.33 se údajně někdy v průběhu XIV. století ztratilo cca 8 listů)².

- Walpurgis (cca 1300, MS I.33, Leeds)
- von Eyb (cca 1510, Ms. B26, Erlangen)
- Berlínský skicář (1512, Libr. Pict. A.83, Berlín)
- Mair (1542, Cod.icon. 393, Mnichov)
- Sollinger (1556, Cgm 3712, Mnichov)
- Ringeck (cca 1440, Mscr. Dresd. C487, Drážďany)
- Talhoffer (1459, MS Thott 290 2°, Copenhagen; 1467, Codex Icon 394a, Mnichov)
- Kal (cca 1460, Ms.1825, Bologna; 1470, Cgm 1507, Mnichov)
- Gladiatoria - Wolfenbüttel (cca 1470, Cod.Guelf.78.2 Aug.2°, Wolfenbüttel)
- Gladiatoria - Donaueschingen (cca 1490, MS CL23842, Paříž; zpřístupněna dosud jen zčásti)

Nutno podotknout, že toto pojednání by nikdy nevzniklo, kdyby Roman „Myschwerk“ Vaverka nepřeložil již před řadou let rukopis I.33 a nenabízel na svých webových stránkách zaslání překladu na CD za velmi rozumnou cenu. Jelikož rukopis je psaný v latině, byl to pro mě tehdy jediný způsob, jak se s jeho textem seznámit.³

²Viz http://wiktenauer.com/wiki/Walpurgis_Fechtbuch_%28MS_I.33%29, naposledy navštíveno dne 2.2.2013.

³Dnes je již na internetu k dispozici překlad Dietera Bachmanna do současné němčiny a do angličtiny, a to na adrese: <http://freywild.ch/i33> (německy) a <http://freywild.ch/i33/i33en.html> (anglicky), naposledy navštíveno dne 2.2.2013.

Druhý, snad ještě velkorysejší krok Myschwerk učinil, když následně přeložil i veškeré další prameny o šermu mečem a puklím, a to včetně italských, a poskytl je na svých stránkách ke stažení zdarma.⁴

Z několika seminářů, které jsem s Myschwerkem absolvoval, a z našich následných konzultací, vzešel základ systému šermu mečem a puklím, který bude předmětem této prezentace. Významnou měrou přispěl svými úvahami k jeho utváření také Ondřej Adámek, se kterým jsme tehdy trénovali. Výsledná podoba je nicméně mým shrnutím a řadu rozhodnutí, jak tu kterou techniku provést či kam ji v systému zařadit, jsem již činil spolu se svým nynějším šermířským kolegou Tomášem „Tommym“ Adámkem v době, kdy Myschwerk byl zcela pohlcen péčí o rodinné hnízdo a Ondřej vedením své šermířské školy v Brně. Veškeré případné chyby tak padají na mou hlavu, neboť Myschwerk i Ondřej mají plné právo nesouhlasit s kteroukoliv částí předestřenému systému, byť stáli u jeho zrodu.

2 Vztah I.33 k ostatním rukopisům

Šerm mečem a puklím zobrazený v rukopise I.33 se zásadně liší od toho, který je zpodobňován a popisován v pozdějších pramenech. Protože jsme zvyklí, že vývoj lidstva jde neustále kupředu, měli bychom nejspíše sklon předpokládat, že starší způsob šermu bude jednodušší a méně rozvintý a novější

⁴Jde o spis nazvaný „Úvod do šermu mečem a puklím“, aktuálně ve verzi z roku 2011, který kromě překladu všech volně dostupných pramenů obsahuje též historické pojednání o užívání puklíře v boji včetně řady dobových vyobrazení bojovníků s puklím z oltářních obrazů, nástěnných fresek apod. Dokument je ke stažení na adrese: <http://www.myschwerk.webzdarma.cz/mainpage.html>, naposledy navštíveno dne 2.2.2013.

systém naopak propracovaný a sofistikovanější. Zdá se však, že v tomto případě je tomu právě naopak.

V naší prezentaci budeme vycházet z předpokladu, že právě v pozdějších rukopisech Pauluse Kala, Hanse Talhoffer a dalších nalezneme odpověď na to, jak vypadají základy šermu mečem a puklím – jaké jsou nejobvyklejší chyby nepoučených bojovníků a jak je lze snadno a rychle trestat. Jde tedy o systém šermu, který by ve srovnání s I.33 bylo možno označit za primitivní. Naopak rukopis I.33 podle nás vychází z toho, že základy boje mečem a puklím oba šermíři dobře znají a chyby charakteristické pro začátečníky, které by je vystavily snadné odvetě soupeře, zásadně nedělají. Jen zcela výjimečně rukopis nějakou podobnou chybu uvádí, přičemž nikdy neopomene zmínit, že takto jedná šermíř „obecný“, čímž se podle nás míní bojovník reagující čistě instinktivně a neznalý zásad boje mečem a puklím.

Můžeme se ptát, jak mohlo dojít k tomu, že starší rukopis nám představuje systém pokročilejší než rukopisy pozdější. Jsou snad tato díla určena odlišnému publiku?

K tomuto vysvětlení by mohl svádět malý rozsah, který mladší rukopisy mečí a puklím věnují. V centru pozornosti stál v XV. století zjevně šerm dlouhým mečem, ať již ve zbroji či beze zbroje, a dále boj kopím a dýkou, stejně jako zápas. Mečí a puklím je obvykle vyhrazeno jen několik vyobrazení a v psaných pramenech se prakticky neustále dokola omílá týchž šest „kusů“, jejichž autorem je mistr Andre Lignitzer.

Byl tedy šerm mečem a puklím v pozdějších dobách jen jakýmsi zpestřením či doplňujícím kouskem, který sice nesměl ve sbírce všestranného šermířského mistra chybět, ale postačilo mu zvládnout jej na základní úrovni? Nebo byly zásady, na nichž vystavěl svůj systém autor rukopisu I.33, v průběhu let zkrátka zapomenuty či zá-

měrně ignorovány? Odpověď na tyto otázky neznáme. Důležité však je, že pozdější rukopisy pro nás představují ideální odrazový můstek pro studium technik z rukopisu I.33, a proto s jejich pomocí své úvahy o skrytém systému šermu dle „Walpurgis“ započneme.

3 Základní zásady

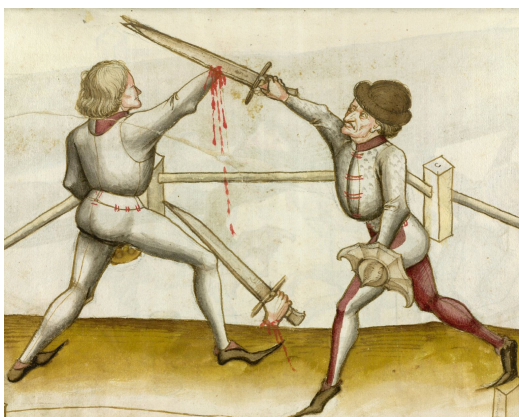
Tři hlavní chyby, kterých se šermíři neznali zákonitostí boje mečem a puklím v útoku dopouštějí, jsou podle nás tyto. Za prvé, nekryjí si během seku či bodu útočící ruku puklím. Tím zbytečně umožňují soupeři, aby jim ruku s mečem poranil a připravil je o zbraň. Za druhé, zahajují střet sekem či bodem z pravé strany. Tak umožňují soupeři, aby se kryl puklím a ve stejné chvíli je zasahoval svým mečem. Za třetí, vyhýbají se pokusům o navázání svého meče pomocí techniky *durchwechsell* v domnění, že mohou soupeře úspěšně napadnout z druhé strany. Protivník však může vykryt bod prováděný z *durchwechsell* svým puklím a zároveň úspěšně dokončit útok, zpravidla bod.

Neochota zkušených šermířů dopustit se některé z těchto základních chyb je podle nás určující pro zvláštní styl šermu dle rukopisu I.33. Na následujících řádcích si ukážeme, z čeho své závěry vyvozujeme.

3.1 Ruka v ohrožení

Šermíři vyobrazení v pozdějších rukopisech si ruku s mečem puklím nekryjí. Zmínku o tom, že by snad byl takový postup vhodný a žádoucí nenajdeme ani v kusech připisovaných Lignitzerovi. K čemu vede zanedbání krytu ozbrojené ruky nám přitom velice názorně ukazuje Talhoffer, ať už jde o brutální vyobrazení zcela odseknutého zápěstí (Obr. 2) nebo „jenom“ o poranění protivníka, který neopatrně bodl (Obr. 3).⁵

⁵Talhoffer 1459, fol. 123r-123v; Talhoffer 1467, taf. 238-239

Obr. 2

Obr. 3

Naopak v rukopisu I.33, jak budeme mít dále možnost vidět, si oba šermíři kryjí ruku s mečem během svých útoků naprosto důsledně, až to skoro působí dojmem, jako by jejich ruce byly k sobě „přilepeny“. Je to rys, který je pro šerm dle tohoto systému charakteristický.

3.2 Zrádnost zahájení zprava

Předchozí závěr asi mnoho nesouhlasu nevyvolá. Krytí ozbrojené ruky je na vyobrazeních z I.33 vidět zcela zřetelně a jeho smysl odhalil už Myschwerk v průvodním slově ke svému překladu rukopisu. Většina šermířů, kteří s I.33 pracují, jej tedy přijímá.

Naproti tomu druhá úvaha, totiž že není vhodné zahajovat pravým sekem či bodem boj, tedy útočit takto na dosud konsolidovaného protivníka, ta je už mnohem kontroverznější. Vždyť přece řada mistrů uvádí, že naopak pravý sek je tím, jímž by se měl začínat střet. Z levého seku totiž vzniká slabá vazba. Upozorňuje na to například mistr Lev v pasáži věnované dlouhému meči.⁶

„Nesekej zejména první sek z levé strany, neboť je slabý a nemůže nikterak odolat, když ti on silně naváže. Naproti tomu sekáš-li z pravé strany, tak můžeš plnou silou odolat a na meči pracovat...“

Nelze přitom říci, že by se jednalo o pravidlo platící pouze pro zbraně držené oběma rukama, jako je dlouhý meč. Vychází z něj implicitně i rukopis mistra Lecküchnera pojednávající o šermu tesákem, tedy jednoruční zbraní. Tvzení, že v boji mečem a puklím je tato zásada postavena na hlavu, se tedy zdá být na první pohled vyloučeno.

Udělejme si však malou statistiku otevření boje vyobrazených v rukopisu I.33. Levý sek nebo bod zde nacházíme použit tímto způsobem asi patnáctkrát. Naproti tomu pravý sek pouze jednou.⁷ Navíc i text na jednom místě výslovně zmiňuje, že pravé seky provádějí obecní šermíři, zatímco levé jsou typické pro kněze a jeho svěřence.⁸

Co však může být příčinou takové nechtivosti šermířů, zobrazených v rukopise I.33, vůči zahájení z pravé strany? V rukopise samotném žádnou uspokojivou odpověď nenajdeme. Musíme se probrat prameny z XV. sto-

⁶Lev, fol. 3v-4r.

⁷Fol. 11v (str. 22); že nejde o typickou situaci naznačuje fakt, že ruka s mečem zde zcela výjimečně není během útoku kryta puklím.

⁸Fol. 9v (str. 18); přičemž zde vycházíme z Bachmannova překladu – vzhledem ke změně pořadí oproti popisu týchž seků na předchozímu foliu je nejasné, zda stranová orientace se řídí útočníkem nebo obráncem.

letí a systematicky sledovat, jakými způsoby lze na útok pravým sekem provést úspěšnou odvetu.

Hákování hlavicí meče

První možností, kterou ve dvou variantách zobrazuje Talhoffer, je propustit po provedení krytu či mistrovského seku soupeřovu čepel nad svou hlavou a zahákovat jeho pravou ruku svou hlavicí (Obr. 4).

Obr. 4

Poté je možno soupeře udeřit puklím buď do lokte (Obr. 5) nebo do obličeje (Obr. 6).⁹

Obr. 5

Obr. 6

Je ale zřejmé, že tato odvetu nám nedá odpověď na otázku, proč právě v boji mečem a puklím by mělo být zahájení pravým sekem tak nevhodné. Obdobná technika se totiž vyskytuje též v boji dlouhým mečem¹⁰ a v šermu tesákem.¹¹ Přesto u těchto zbraní je pravý sek výrazně preferován, tudíž jde zřejmě o protiakci, jejíž úspěšnost není tak veliká, aby byla odrazující.

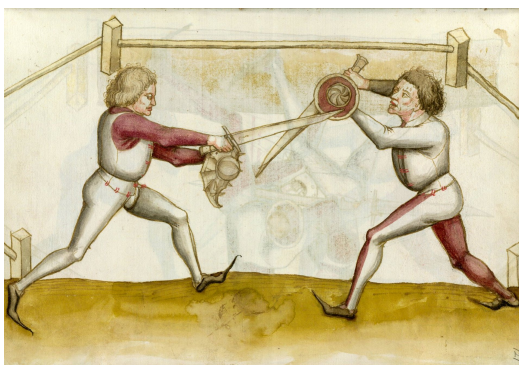
Uzamknutí pravé ruky

Další odvetu vychází z krytu zbraní drženou hrotem dolů. Talhoffer ukazuje, že v jeho době se tento kryt používal jak ve variantě, které se v rukopise I.33 říká berla (Obr. 7), tak i ve verzi, kdy je meč držen na druhé straně levé ruky a puklím je již připraven vyrazit vpřed. (Obr. 8)

⁹Talhoffer 1467, taf. 234-235; Talhoffer 1459, fol. 120r.

¹⁰Lev, fol. 43v-44r; byt podobnost může být jen zdánlivá, protože z kontextu plyne, že pravý sek prováděl spíše ten, kdo vykonává techniku.

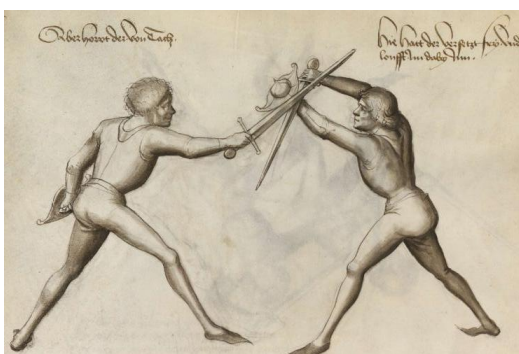
¹¹Talhoffer 1467, taf. 227; zde je naopak z předchozí strany zřejmé, že jde o odvetu proti pravému seku.

Obr. 7

Obr. 9

Obr. 8

Obr. 10

Obě verze krytu otevírají cestu k uzamknutí pravé ruky soupeře levou rukou s puklím, a to shora. Následuje buď sek na hlavu (Obr. 9)

nebo bod na břicho (Obr. 10).¹²

Jestliže soupeř útok vykryje (Obr. 11), radí Kal povalit jej na zem.¹³ Pravděpodobně se jedná o zakročení svojí pravou nohou za protivníkovu pravou a útok hlavicí meče na obličej či úder pravým loktem na hrud, alespoň takto nám to dobře vychází v našich interpretacích. Na první pohled by se mohlo zdát, že už jsme na stopě odpovědi na otázku, co je v meči a puklíři tak špatného na pravém

seku. Vždyť obdobná akce je zpodobněna několikrát i v samotném rukopisu I.33. Bohužel, jde opět o slepou uličku. Narazili jsme totiž znovu na odvetu, která se běžně provádí v tesáku,¹⁴ a opět tedy hrozba, že ji soupeř použije, zjevně není tak veliká, aby vyvážila známé výhody pravého seku (razance seku, silná vazba). Hledáme-li tedy protiakci, která je typická pouze pro meč a puklír, musíme pokračovat dál.

¹²Talhofffer 1459, fol. 119v a 121r-121v; Talhofffer 1467, taf. 232-233, 236-237.

¹³Kal Cgm 1507, fol. 56v-57r

¹⁴Talhofffer 1467, taf. 225 a 230; Kal Cgm 1507, fol. 71r.

Obr. 11

Kryt puklířem

Dostáváme se k protiackci, která je tak prostá, až působí primitivně. Pravý sek či bod lze vykrýt puklířem a mečem současně zaútočit na soupeře. Tuto odvetu nám ukazuje Kal, přičemž protiútok míří na spodní odkrytí – konkrétně jde o sek na protivníkovu levou nohu (Obr. 12).

Druhou možností zobrazenou u Kala je bod na soupeřovu hrud.¹⁵ Může však jít nepochybně též o bod na břicho, a to dokonce v krajním případě s pokleknutím k dosažení lepšího úhlu bodu, jak nám to ukazuje Gladiatoria - Wolfenbüttel (Obr. 13).¹⁶

Vyloučen není ani bod na hlavu, jak nás přesvědčuje von Eyb, který zobrazuje tuto odvetu proti bodu vedenému zprava (Obr. 14).¹⁷

A právě toto je protiackce, kterou s jednou zbraní jednoduše není možno provést. Tady konečně narážíme na odvetu charakteristickou pouze pro šerm mečem a puklířem, jež

¹⁵Kal Cgm 1507, 53v-54v.

¹⁶Gladiatoria - Wolfenbüttel, fol. 115v.

¹⁷Von Eyb, fol. 60r.

Obr. 12

by mohla být řešením hádanky, proč otevírání boje pravým sekem či bodem vidíme v I.33 tak málo. Ačkoliv totiž v I.33 není taková protiackce přímo ztvárněna, celý systém jako by byl nesen myšlenkou, že je třeba se jí vyhnout. Navíc není vyloučeno, že i ve Walpurgis byla původně k vidění, a to na jednom ze ztracených folií. Odkud jinud by totiž kopírovali Mair (Obr. 15), von Eyb i Gladiatoria - Donaueschingen prakticky shodný obrázek?¹⁸ Co o této akci můžeme uvést na základě pokusů o její rekonstrukci? Je rozhodně rychlá, a pokud se zdaří, útočník svého pravého seku zalituje – má jen zlomky sekundy na to, aby se zachránil před souběžným protiútokem. Na druhou stranu nutno přiznat, že jde zároveň o odvetu náročnou a riskantní. Puklíř je malý a velmi snadno se může stát,

¹⁸Mair, taf. 31; von Eyb, fol. 60r, Gladiatoria - Donaueschingen, fol. 119r.

Obr. 13

Obr. 15

Obr. 14

že protivníkův meč jej mine nebo po něm během seku sklouzne a může zasáhnout naši levou paži nebo hlavu. Vyloučit nelze ani zá-lud, při němž soupeř po klamném seku zaú-točí na vystavenou ruku s puklím.¹⁹ Abychom těmto nebezpečím předešli, snažíme se vpadnout soupeři do jeho útoku a zachytit dopadající sek co nejdříve. Pochopitelně pak naše pozice nevyhlíží tak elegantně a skoro až „líně“, jako postoj figury na obrázku u mistra Kala. Prudkým výpadem vpřed, příkrčeným tělem a levou rukou s puklím nataženou co nejvíce dopředu se spíše blížíme provedení

¹⁹Právě takové akce možná zpodobňuje von Eyb na řadě folií, viz např. fol. 61v.

vyobrazenému u Maira. Ale není vyloučeno, že i my jednou dosáhneme při provádění této techniky nedbalé elegance mistra Kala.

3.3 Lákavé durchwechseln

Na řadě míst radí rukopis I.33 provést vazbu na soupeřův meč. I to je ovšem (podobně jako útočení zleva) zcela v rozporu s naukou dlouhého meče a tesáku. Např. u mistra Lva se můžeme dočíst následující varování.²⁰ „Chceš-li poučeně šermovat, tak bys mu zejména neměl sekat na meč, nýbrž bys měl mířit na čtyři odkrytí. ... Takže cíhej na tělo, nikoliv na meč etc.“ Proč by se měl člověk vyhýbat sekání na soupeřovu zbraň, je zřejmé. Technika durchwechseln, která patří k základním kusům v šermu dlouhým mečem i tesákem, umožňuje pouhým drobným klesnutím hrotu vyhnout se útočící čepeli a okamžitě poté se vrátit do linie a provést bod dříve, než se soupeř stihne zkonsolidovat. Je to rychlý a krutý trest pro každého, kdo místo na protivníkovu tělo seká na jeho zbraň.

Jenže v systému I.33 proti soupeři, který dodržuje předchozí zásadu, tedy začíná útokem zleva, tato technika nemusí přinášet uspokojivé výsledky. Klesnutím pod protivníkův meč se totiž dostaneme hrotem na

²⁰Lev, 17r – 11v.

jeho levou stranu, kterou je schopen poměrně rychle hájit puklím.²¹ Krátký pohyb puklím mu umožní zmařit náš bod z durchwechseln a jelikož vazba se v systému I.33 zakončuje zpravidla bodem, může ve stejné chvíli už nořit svůj meč do našeho břicha.

Jestliže tedy v I.33 nacházíme postupy, kdy proti pozicím jako je dlouhý hrot nebo berla provádíme vazbu na protivníkovu zbraň, není tomu tak podle nás proto, že by tehdejší šermíři akci odpovídající pozdějšímu durchwechseln neznali. Důvod spočívá v tom, že při boji dvěma zbraněmi jednoduše nebyla účinná (resp. představovala nepřijatelné riziko). Bylo proto lepší soupeřovu vazbu prováděnou na čepel přijmout a pokoušet se pracovat v ní.

4 Umění provokace

Z předchozí kapitoly vyplývá několik záležitostí, které nemusí být na první pohled zřejmé, proto si je nyní pojmenujeme.

4.1 Střet s obecným šermířem

Především je třeba si uvědomit, že pokud protivník dělá základní chyby (nekryje si ozbrojenou ruku, zahajuje útok ze své pravé strany), nemá smysl na něj aplikovat techniky z rukopisu I.33. Vystačíme si s odvetami, které nacházíme u mistrů z XV. století – zejména seký mířené na ruku s mečem a kryt puklím se souběžným útokem mečem. Lze dokonce vyslovit varování, že proti soupeři, který nedodrжуje základní zásady popsané výše, by byla aplikace postupů zobrazených v rukopise I.33 naprosto nevhodná. Tam popsaný systém je totiž určen pro boj se sofistikovaným šermířem, který se podobným chybám cíleně vyhýbá. Proti „obecnému“ bojovníkovi

²¹Domníváme se, že i když se na vyobrazeních v I.33 rozdělují ruce s mečem a puklím spíše výjimečně, při šermu s obecným protivníkem to byli šermíři připraveni učinit v kterémkoliv okamžiku.

jsou přímočaré akce zobrazené u Kala, Talhoffer a dalších pozdějších mistrů nejen přílehavější, ale dokonce jediné účinné. Můžeme si to dobře demonstrovat na finálovém souboji z turnaje Swordfish pořádaného ve Švédsku v roce 2011, jehož záznam je dostupný na internetu.²² Kristine Konsmo, která v turnaji zvítězila, porazila svého soupeře, aniž by provedla jedinou techniku z vazby na čepeli, např. úder puklím (schildschlag). Znamená to, že je nezná či neumí aplikovat? Její střehy i pohyby svědčí o opaku. Spíše správně vyhodnotila, že soupeř je typ „intuitivního“ šermíře, jenž většinu svých seků vedl zprava, aniž by si navíc kryl útočící ruku. Pokoušet se na něj aplikovat techniky Walpurgis by bylo naprosto marné, ba sebevražedné.

4.2 Rizika útočnicka

Druhým důležitým poznatkem je, že v boji mečem a puklím neexistuje nic takového jako ideální útok. Slabiny pravého seku a bodu jsme si již vysvětlili. Pokud jde o levý sek či bod, ten si zachovává nevýhody známé ze spisů o boji jinými zbraněmi – vzniká z něj slabá vazba, v níž lze soupeři jen těžko odolát. A právě proto, že útočnickova volba je volbou mezi dvěma zly, což si autor rukopisu I.33 jistě dobře uvědomoval, hovoříme v souvislosti se systémem obsaženým v rukopise o umění provokace.

4.3 Taktické schéma

Celý skrytý systém I.33 je tedy podle nás postaven na tom, jak přimět soupeře zaútočit a přitom být v kterémkoliv chvíli připraven využít slabiny jeho útoku. A z toho pak vyplývá přirozený problém: Jak jednat v případě, že nepřítel zaútočit odmítá? Odpovědi na tyto otázky z rukopisu přímo nevyčteme, ale vyplývají podle nás ze způsobu, jakým I.33 radí přiblížit se bezpečně k soupeři.

²²<http://www.youtube.com/watch?v=k7bh9RHf0nI>, naposledy navštíveno dne 2.2.2013.

V první fázi – v relativně bezpečné vzdálenosti, kdy k provedení útoku je třeba učinit krok – soupeře provokujeme. Lákáme jej, aby z pozice, kterou zaujal, zaútočil do odkrytí, které mu vystavujeme. V případě, že se nám podaří přimět soupeře, aby zaútočil pravým sekem či bodem, provedeme kryt puklím a souběžnou odvetu mečem, jak byla popsána výše.²³ Jestliže naopak zaútočí ze své levé strany, přijmeme jeho útok na čepel svého meče a okamžitě se snažíme získat převahu ve vazbě, jak si dále ukážeme. Ve druhé fázi přiblížení, jestliže soupeř s vykonáním útoku váhá, vpadneme do krátké vzdálenosti, kde k provedení útoku postačí pouze pohyb rukou. Zde již neriskujeme, ale během přiblížení změním svou pozici tak, že přímý útok z pozice, kterou soupeř zaujal, preventivně blokuje svým mečem. Tuto akci nazývá rukopis německým názvem *schutzen*, což Myschwerk překládá jako bránění.²⁴

Již na tomto místě zdůrazníme, že bránění představuje průchozí polohu, z níž, pokud nevyvolá okamžitou protivníkovu reakci, pře-

²³Z možných protiútoků upřednostňujeme zejména bod na hrudč, popř. sek na ruku s mečem, je-li odkryta.

²⁴Pokud jde o terminologii, nejobecnějším pojmem pro jakoukoliv odvetu, a to i ve vazbě, je latinské slovo *contrario*, česky *protiakce*. Užším termínem, který se používá pro veškeré „protipozice“ stavěné proti základním sedmi pozicím uvedeným na začátku rukopisu, je *obsesseo*, což Myschwerk překládá jako kryt či krytí. Tento pojem užívá rukopis nejčastěji, neboť některé kryty (půlštít, berla) se v závislosti na situaci užívají jednou k provokaci, jindy k blokadě během přiblížení. *Schutzen* (podle Myschwerka bránění) je pak pojem nejužší a označuje podle nás preventivní blokaci útoku, k němuž je protivník v pozici napřažen. Pojem *schutzen* není nicméně v rukopise používán důsledně – vyskytuje se jen na několika málo místech, ačkoliv na fol. 9v (str. 17) se jasně uvádí, že každá ze sedmi základních pozic má nějaké bránění. Proto např. na fol. 30r (str. 59) dole by podle nás použití půlštítu bylo přesnější označit jako *schutzen*, spíše než obecným termínem *obsesseo*, jak to činí rukopis, což ostatně vyplývá i z toho, jak je téměř totožná situace popsána (s použitím pojmu *schutzen* pro půlštít) na fol. 32r (str. 63).

cházíme do útoku. Jestliže tedy soupeř nezareaguje ofenzivně ani na prvotní kryt, ani na následné bránění, končíme své přiblížení útokem do jeho odkrytí, zpravidla bodným. Toto je třetí a poslední fáze našeho přiblížení, kdy sami přebíráme iniciativu. Nyní si tento teoretický koncept ukážeme na několika konkrétních příkladech z rukopisu a rozebereme i všechny možné varianty útoků a protiútoků, které z toho povstávají.

5 Hry čtvrté pozice

Ve čtvrté pozici drží soupeř meč napřažený k hornímu seku nad hlavou a puklím kryje břicho (Obr. 16, vlevo). Rukopis uvádí, že protiakcí (pro nás tedy první fázi přiblížení) je knězův zvláštní dlouhý hrot (Obr. 16, vpravo).²⁵ Jde o zcela zjevnou provokaci, kdy meč je skloněný do náprahu na levý spodní sek vedený krátkým ostrím a puklír drží šermíř vedle těla či dokonce za tělem.

Obr. 16

5.1 Žák (akce ze zvláštního dlouhého hrotu)

Zvláštní dlouhý hrot jako provokace

Rukopis nedává žádnou odpověď na otázku, jak se zachovat, když kněz zaútočí proti žákovi stojícímu ve zvláštním dlouhém

²⁵Fol. 31r (str. 61)

hrotu ze čtvrté pozice silným pravým sekem. Proč? Jak už jsme naznačili výše, podle nás byla odpověď pro autora rukopisu banální, samozřejmá. Nejspíš mu ani nestála za zmínku. Soupeř, který udělá takovou hloupost, je přece natolik obecný, že nemá smysl provádět proti němu jakékoliv další pozice ani vazby na čepeli, o nichž celý rukopis pojednává. Stačí vykryt sek samostatným puklířem a při tom bodnout či seknout tam, kde se ukáže odkrytí. Teprve v případě, že soupeř zaútočí levým sekem, přichází čas na kryt mečem a puklířem s následnou prací ve vazbě. Tuto situaci si nicméně rozebereme v další kapitole u her první pozice.

Berla jako bránění

Druhou fází přiblížení²⁶ představuje pozice berla, kdy žák zvedá meč a puklíř k obraně hlavy, aby kryl své přiblížení (Obr. 17, vpravo).²⁷ Ani zde rukopis výslovně neříká, jak reagovat na protivníkův útok, ovšem lze to vyčíst z řady předchozích akcí, zejména z těch, kdy je berla zaujata proti první pozici.²⁸ Pokud soupeř zaútočí pravým sekem, měl by žák přijmout sek na svůj připravený kryt a provést uzamknutí jeho rukou svojí levou rukou, jak jsme to již dříve viděli u Talhofferova (Obr. 9).

²⁶Nutno přiznat, že rukopis na žádném místě o zkrácení vzdálenosti nehovoří a ani z vyobrazení nevyplyvá, že by se žák s berlou ke knězi přiblížil oproti tomu, jak daleko stál ve zvláštním dlouhém hrotu na předchozím vyobrazení. Na druhou stranu samotná změna pozice ze zvláštního hrotu do berly nepřináší bez zkrácení vzdálenosti žádnou taktickou výhodu a dává pramalý smysl. Domníváme se proto, že v zaskreslení různých vzdáleností zabránil malíři nedostatek šířky jednotlivých stran rukopisu. Ostatně o tom, že soupeři se občas přiblížili na velmi krátkou a nebezpečnou vzdálenost svědčí některá folia, kde se již jejich zbraně prakticky překrývají, viz např. fol. 12v (str. 24).

²⁷Fol. 31v (str. 62).

²⁸Fol. 4r (str. 7) a následující.

Obr. 17

Jestliže ovšem náš protivník dodržuje zásady boje dle I.33 a kryje si puklířem ozbrojenou ruku, podaří se nám – na rozdíl od Talhofferova zobrazení – uzamknout svým objektem obě jeho ruce, přičemž je vhodné v závěru tlačít puklířem nahoru, abychom vytvořili páku na protivníkovy lokty. Meč během akce uvolníme z vazby pohybem vzad a provedeme dlouhým ostrým řez či úder na soupeřův krk nebo obličej (Obr. 18).

Obr. 18

Bod

Protivníkův levý útok si naproti tomu můžeme zřejmě dovolit ignorovat a přejít okamžitě do třetí fáze, tedy do útoku (Obr. 19). Při plynulém přechodu z bránění do bodu nás proti levému hornímu seku ochrání puklíř a levý spodní sek by musel ze čtvrté

pozice urazit tak dlouhou dráhu, že jej bodem předstihneme, jak nasvědčuje naše zkušenost. Bod každopádně provedeme pokaždé, když protivník po našem přiblížení zaváhá a neprovede okamžitě žádnou svou akci.²⁹ Znovu je třeba zdůraznit, že berla – stejně jako jiná bránění – je v daném případě průchozí pozicí, kterou zaujmeme na zlomek vteřiny během přiblížení a nepřijde-li soupeřova protiakce, která by nás zastavila v krytu, automaticky přecházíme do útoku.

Obr. 19

5.2 Kněz (akce ze čtvrté pozice)

Jestliže jsme řekli, že ideální útok v šermu mečem a puklím neexistuje, vyplývá z toho, že zaujímat útočné pozice (náprahy na sek či bod) je nesmyslné? Znamená to, že z nich nelze provést žádnou rozumnou akci? Není tomu tak. Na dvou různých místech nacházíme akce, které může kněz ze čtvrté pozice provést a řádně tak žákovi „zatopit“. Nejprve se však budeme věnovat otázce, zda je možné provokaci jednoduše nepřijmout a vzdálit se.

Ústup

Rukopis se o ústupu jako o platné strategii boje ze základních pozic nezmiňuje. Jestliže však chce kněz změnit pozici a vytvořit tak od počátku jinou situaci, může podle naší zkušenosti na protivníkovu provokaci vcelku

beztrestně reagovat vzdálením se. Musí tak ale učinit dříve, než soupeř zahájí své přiblížení. Jakmile by totiž provedl ústup později, riskuje, že nepřítel jej bude pronásledovat a pokusí se jeho defenzivního chování využít k provedení útoku. Radu žákovi, že protivníka vyhýbajícího se vazbě má bez váhání napadnout, nacházíme v rukopise výslovně uvedenou.³⁰ Obecně proto nelze ústup jako reakci na provedený kryt příliš doporučit, byť nepředstavuje tak velké riziko jako pokus opustit vazbu, který rukopis zcela jednoznačně ztracuje.³¹

Přiblížení se

První protiakcí ze čtvrté pozice, již Walpurgis uznává, je odpověď na zvláštní dlouhý hrot. Kněz nečeká na žákovo přiblížení a raději sám převezme iniciativu.³² Vkročí do nebezpečné vzdálenosti a proti žákovi hrozícímu levému seku se preventivně chrání pomocí schutzen – pozicí zvanou půlštít drženou v tomto případě vpravo od osy těla (obr. 20, vlevo). Žákovi nezbývá nic jiného, než reagovat útokem. Pokud by zůstal nečinný, kněz okamžitě zaútočí, neboť každé bránění, jak už jsme si řekli, je pouze kratičkou zastávkou na cestě k bodu či seku. Z půlštítu bude v dané konstelaci vhodné provést sek.³³ Rukopis upozorňuje, že pokud žák skutečně v tuto chvíli na kněze zaútočí, vytvoří se situace, která odpovídá seku z první pozice proti půlštítu, proto si ji rozebereme podrobněji až v další kapitole. Důležité je, že kněz si svým přiblížením může vynutit žákův útok ze slabé (levé) strany a získat tak převahu ve vazbě.

²⁹Fol. 31v (str. 62).

³⁰Fol. 10v (str. 20).

³¹Viz např. fol. 20v (str. 40) nebo fol. 21v (str. 42).

³²Fol. 30r (str. 59).

³³Fol. 11v (str. 22).

Obr. 20

Vazba

Druhou kněžovou možností je, že sice nechá žáka se přiblížit a provést bránění berlou, ovšem bez váhání provede vazbu na jeho meč dříve, než bude žák moci z berly zaútočit. Riziko, že žák se bude pokusit o navázání své čepele bránit pomocí techniky *durchwechseln*, nelze samozřejmě zcela pominout. Stačí však, jsme si již vyložili výše, když kněz bude připraven bránit se případně odvetě svým puklím a bez váhání zakončí pokus o navázání bodem na žákovo břicho. Jestliže žák naopak vazbu přijme, pak byl měl být kněz opět schopen získat v ní převahu a úspěšně z ní dále pracovat.³⁴

Obr. 21

6 Hry první pozice

V první pozici drží soupeř meč v náprahu na levý sek, přičemž puklím kryje svou pravou ruku s mečem (obr. 22, vlevo). Tato pozice má více protiakcí, my se však budeme soustředit na tu nejobvyklejší – půlštít. Meč je při ní držen před tělem s hrotem nahoru, puklír je přitisknut k záštitě, oba palce má šermíř (vpravo) u sebe. (obr. 22, vpravo)³⁵

Obr. 22

Určitý interpretační problém může představovat otázka, k jakému seku je soupeř v první pozici napřažen. Jde o spodní či vrchní sek? Dlouhým ostřím, či krátkým? Při provedení pozice je ruka s mečem zpravidla zakryta puklím, takže je obtížné rozeznat její polohu. Naštěstí při dokončení seku již ruku na řadě folií³⁶ zřetelně vidíme (obr. 23), přičemž je zjevné, že nemůže jít ani o spodní sek dlouhým ostřím ani o vrchní sek krátkým ostřím – při nich by byla poloha ruky na konci akce odlišná.³⁷ Zároveň podíváme-

³⁵Viz např. fol. 2r (str. 3).

³⁶Viz např. fol. 2r (str. 3), 3r (str. 5), 15v (str. 30).

³⁷Nutno ovšem poctivě poznamenat, že v otázce polohy ruky není malíř rukopisu I.33 právě spolehlivý. Na řadě míst udělal v této věci zcela nepopíratelnou chybu. Mezi nejzávažnější provinění patří fol. 4r (str. 7) nahoře, kde má útočící kněz místo pravé dlaně namalovanou dlaň levou. Ale i další místa nás přesvědčují o tom, že s kreslením ruky má malíř problémy – např. záhadná třetí pozice na fol. 1r (str. 1) vypadá jako náprah na sek krátkým ostřím. Když však ten-

³⁴Fol. 4v (str. 8) a 5r (str. 9).

li se pozorně na první stranu rukopisu,³⁸ kde máme první pozici vyobrazenou z druhé strany, než je následně v rukopisu obvyklé, můžeme si povšimnout úhlu čepelí a také hlavice trčící nad knězovou rukou. (obr. 24) Obojí nám vylučuje náprah na spodní sek krátkým ostrím. Ostatně, provádět spodní sek z první pozice nám výslovně nedoporučuje též autor rukopisu.³⁹

Obr. 23

Vylučovací metodou tak docházíme k závěru, že v první pozici je šermíř napřažen k levému hornímu seku prováděnému dlouhým ostrím. Je přitom zřejmé, že aby puklír při dokončení seku zůstal na levé straně meče, jak to vidíme vyobrazeno na všech foliích, kde malíř ztvárnil sek z první pozice (obr. 23), musíme během útoku překlomit puklír nad čepelí meče.

Nyní, když víme, co od soupeře v první pozici zhruba čekat, můžeme se věnovat otázce, jak tomu čelit.

týž střeš nakreslil malíř z druhé strany, kde pro něj zřejmě nakreslení polohy dlaně nebylo tak náročné, vidíme, že jde o obvyklý náprah na levý horní sek dlouhým ostrím – viz fol. 26r (str. 51).

³⁸Fol. 1r (str. 1)

³⁹Fol. 2r (str. 3); v tomto případě však doporučujeme spíše Bachmannův překlad: „I give the good counsel that the one (assuming the ward) under the arm do not execute a strike, which is commendable from the albersleiben, for the reason that he could not reach the upper part, and (reaching anywhere) lower would be pernicious to the head.“

Obr. 24

6.1 Žák (akce z půlštítu)

Půlštít jako kryt

U her první pozice se o žádném bránění (schutzen) nehovoří. Jinde v rukopise se však dočítáme, že každá pozice má nějaké bránění. Kde se tedy ztratilo bránění první pozice? Odpověď je podle nás jednoduchá – třetí rozměr. Přesunutí půlštítu z levé strany na pravou přes osu těla nebyl malíř z boku schopen zachytit. Jsme tedy přesvědčeni, že i v tomto případě je první fází přiblížení provokace soupeře z bezpečné vzdálenosti s půlštítem držným vlevo od osy těla, takže soupeři odkrýváme svou pravou stranu, na kterou je v první pozici připraven zaútočit.⁴⁰ Využijte-

⁴⁰O této interpretaci svědčí i to, že rukopis uvádí, že první pozice může být vykryta taktéž první pozicí (tedy podle nás provokovat soupeře odkrytím své pravé strany pro jeho útok), poté je možno z ní (podle

li toho, provedeme vazbu, v níž bychom měli získat převahu. O tom, jaké akce lze provádět z vazby, pojednáme níže. Přiblíží-li se soupeř, aniž by podnikl nějakou ofenzivní akci, jistě nic nepokážeme, když z půlstítu provedeme bod na obličej, i když rukopis o této možnosti mlčí. Zřejmě proto, že soupeře, který má špatný dohad vzdálenosti, lze opět počítat k obecným.

Půlstít jako bránění

Jestliže se soupeř přimět k útoku nenechá, nezbyvá, než zkrátit vzdálenost. Bylo by pochopitelně sebevražedné nechat si při vkročení do menzury, která již umožňuje útok bez kroku, pravou stranu odkrytou. Přesuneme proto půlstít na pravou stranu těla a stavíme tak blokaci proti soupeřovu předpokládanému seku (schutzen). Jedná se opět pouze o kratičký okamžik a jestliže nás soupeřův útok doslova nezastaví v pohybu, pokračujeme plynule dál. Zaútočí-li naopak protivník v reakci na naše přiblížení svým levým sekem, pak záleží na vzdálenosti, jak si ukážeme v další kapitole. Krátká vzdálenost vede k práci ve vazbě, zatímco velmi krátká (těsná) vzdálenost s vazbou hrubí na hrubí nám otevírá možnost udeřit soupeře puklím do obličej, obejmout svou levou rukou jeho ruce a strhnout jej na zem.

Sek

Z půlstítu se, na rozdíl od většiny ostatních krytů, neprovádí útok na váhajícího soupeře bodem, ale sekem.⁴¹ Je to také jedna z mála situací, kdy vedeme během útoku samostatně meč a puklím – zatímco mečem provedeme krátký řezný sek zprava na protivníkovu tvář,

nás během přiblížení) přejít do krytu podobného půlstítu, jen s puklím drženým na druhé straně (tento kryt tak podle nás představuje schutzen), viz fol. 2r (str.3).

⁴¹Fol. 11v (str.22); zde se výslovně zmiňuje žákovo „přiblížení se bez změnění štítu a meče“, tedy postup vpřed pod ochranou půlstítu.

puklím dále preventivně kryjeme případný soupeřův opožděný útok z první pozice. (obr. 25) Obdobně jako u berly podle nás platí, že útok bychom měli úspěšně provést nejen na soupeře, který zaváhá, ale i na takového, který v reakci na naše přiblížení začne provádět jiný útok, než ten, na který je napřažen (v tomto případě např. máchne kolem hlavy, aby zasadil pravý horní sek).

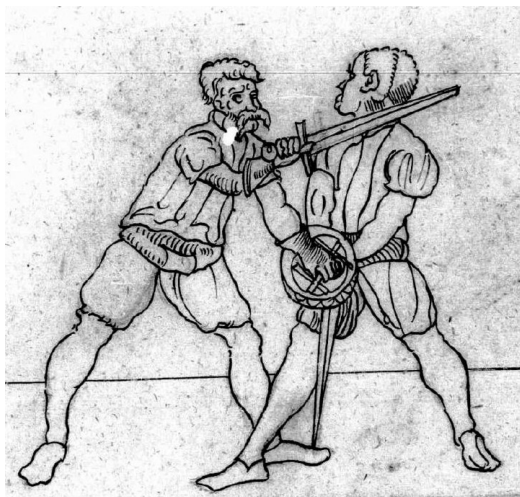

Obr. 25

6.2 Žák (akce z vazby)

Je zjevné, že během přiblížování se použitím půlstítu snažíme soupeře přimět, aby zaútočil levým sekem a umožnil nám tak silnou vazbu. Jak tuto kýženou situaci využijeme, podaří-li se nám dosáhnout svého? Většina šermířů zabývajících se studiem rukopisu I.33 je přesvědčena, že primární akci prováděnou z vazby je úder puklím, tzv. *schildchlag*. Je to odvěta, při níž stlačíme soupeřův meč ve vazbě dolů, ale pouze proto, abychom svým puklím udeřili do jeho rukou, přitlačili mu je na břicho či stehna a zatímco mu blokujeme puklím i zbraň, provedeme krátký řezný sek na jeho obličej či krk, jak nám názorně ukazuje např. Sollinger. (obr. 26)

My o této interpretaci máme určité pochybnosti. Opakované pokusy ukazují, že při provedení *schildslagu* bez předchozí přípravy může soupeř snadno vyprostit meč z pokusu o úder a bodnout nás. Zdá se, jako by ru-

Obr. 26

kopis na tomto místě cosi opomněl, nějaký způsob, jak ve vazbě bezprostředně ohrozit soupeře a přinutit jej reagovat tak, že se nám otevře možnost provést schildschlag bezpečnějším způsobem, do protivníkovy defenzivního pohybu. A skutečně, při pozorném čtení zjišťujeme, že písař nás upozorňuje, že u her první pozice chybí důležité vyobrazení, které by nám ukazovalo, jak ve vazbě jednat.

Bod ve vazbě

První a nejdůležitější stopu představuje folio,⁴² na němž vidíme žáka, jak po kněžově útoku z první pozice míří ve vazbě hrotem na kněžovo břicho (obr. 27), přičemž rukopis k tomu dodává: „*A jest nutno vědět, že když se má hra jako zde, tu musí být proveden bod, jak jest v knize obecně obsaženo, ačkoliv k tomu nejsou žádná vyobrazení.*“ Podobnou pozici zbraně ve vazbě nacházíme i na dalších místech rukopisu,⁴³ přičemž v jednom

případě se bod znovu připomíná slovy: „*Zde se žák staví na odpor znovunavázáním a brání se knězi tímto bodem.*“⁴⁴

Obr. 27

Jsme tedy přesvědčeni, že při jakémkoliv soupeřově útoku s levé strany využít kuje šermíř v systému boje podle rukopisu I.33 svou převahu ve vazbě tak, že stlačí protivníkův meč dolů a vytlačí jej doleva, získá tak střed a vede hrot na soupeřovo břicho či hrud. Při tom postupuje prudce vpřed (právě to má podle nás autor rukopisu na mysli, když uvádí „*tu proved' vazbu a postup*“⁴⁵). K tlaku užívá sílu obou rukou, neboť meč a puklů tvoří při této protiakci takřka nerozdílný celek. Teprve v případě, že soupeř klade bodu úspěšně odpor, přicházejí na řadu další akce v rukopise již výslovně vyjmenované.⁴⁶

Nutno dodat, že popsany bod má jednu výraznou slabinu, a tou je možnost kněze uniknout z vazby a provést sek na hlavu. Rukopis ovšem na řadě míst upozorňuje, že vázaný může uniknout, na kteroukoliv stranu chce, a že je nutno jej v takovém případě následovat.⁴⁷ Podle našeho názoru to znamená přeměrovat bod na unikajícího soupeře a dostihnout jej hrotem, přičemž jeho případný sek lze vykrýt puklěrem. Ten se v případě nutnosti může pochopitelně oddělit od ozbro-

⁴⁴Fol. 17v (str. 34).

⁴⁵Fol. 2r (str. 3).

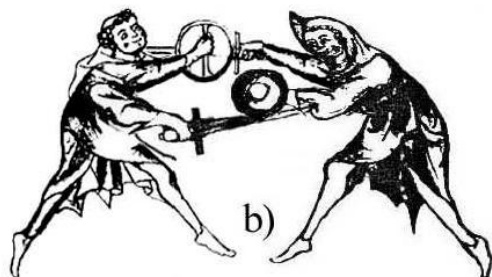
⁴⁶Fol. 2v (str. 4) a fol. 24r (str. 47).

⁴⁷Viz. např. fol. 4v (str. 8), fol. 20v (str. 40), fol. 21v (str. 42).

⁴²Fol. 3v (str. 6).

⁴³Viz např. fol. 13v (str. 26) a fol. 15v (str. 30).

jené ruky, kterou dosud hájil – a právě takovouto variantu zobrazuje Myschwerkova rekonstrukce, která není obsažena v samotném rukopisu.

Obr. 28

Úder puklím (schildchlag)

Intuitivní reakcí nepřipraveného a neznalého soupeře vůči bodu na břicho bývá ústup a panická snaha vytlačit protivníku hrot svým puklím a mečem dolů nebo doleva. Tím se ideálním způsobem otevírá pro úder puklím, jak jsme si jej výše popsali a jak jej vidíme vyobrazen na řadě míst v I.33. (obr. 29) Důležité je pochopitelně reagovat co nejrychleji – tedy jakmile ucítíme, že soupeř náš bod kamkoliv vytlačí, okamžitě přecházíme do úderu puklím, abychom jej zastihli ještě v obranném pohybu a neumožnili mu provést jakoukoliv protiakci. Úder puklím je nutno provést razantně a musí pokračovat tlakem na obě soupeřovy ruce. Neustále přitom zkra-cujeme vzdálenost, abychom neumožnili soupeři osvobodit ruce dřív, než náš řezný sek vedený zespoda dopadne nejkratší cestou na jeho tvář (Obr. 28).

Rozdělení meče a puklře

Ačkoliv se rukopis ve svém úvodu tváří, že vypočítává všechny akce, které má žák možnost provést,⁴⁸ dále se vyskytuje ještě

⁴⁸V tomto případě dvě, úder puklím a objetí levou rukou, viz fol. 2v (str. 4).

Obr. 29

jedna, a poměrně účinná. Jedná se o rubový sek zdola nahoru prováděný ve vazbě, jehož smyslem je rozdělit knězovy ruce a vniknout svou čepelí mezi jeho meč a puklím. (obr. 30) Kromě poranění některého nepřítelova palce nás především tato akce dostává do pozice, kdy můžeme provést bod na hrud, jak o tom ostatně rukopis výslovně hovoří.⁴⁹ Tento bod nemá kněz vzhledem k situaci takřka vůbec možnost někam vytlačit.

Podle naší interpretace je možno tuto akci provést jednak jako alternativu ke „klasickému“ bodu ve vazbě (pokud máme obavu, že soupeř provede některou z protiakcí, o kterých budeme hovořit níže, a chceme mu v tom preventivně zabránit), jednak jako reakci na soupeřovo vytlačení našeho bodu z vazby doleva pozicí, která odpovídá berle.

Objetí levou rukou

O této žakově akci prováděné z vazby sice rukopis výslovně hovoří jako o druhé možnosti vedle úderu puklím,⁵⁰ ale na žádném místě ji nezobrazuje. Uzamknutí soupeřových paží levou rukou sice v rukopise vidíme (obr. 18), vždy však jde o odlišnou situaci, kdy po provedení naší berly získává naopak převahu

⁴⁹Fol. 24r (str. 47); alespoň takto rozumíme v celém rukopise slovesu „vstupovat“.

⁵⁰Fol. 2v (str. 4).

Obr. 30

ve vazbě protivníků.⁵¹ Přesto si z těchto vyobrazení můžeme vzít alespoň to, že objetí se provádí shora, nikoliv zdola, jak to vidíme u některých moderních interpretací.

Stejně tak rukopis mlčí o tom, kdy bychom vlastně měli tuto techniku použít. Domníváme se, že její nasazení je vhodné zejména tehdy, když soupeř svým útokem vstoupí do bezprostřední blízkosti a vznikne vazba hrubím (silnou částí) jeho meče na hrubí meče našeho. Taková situace nastává zejména po našem přiblížení se pod ochranou *schutzen*, kdy soupeř ještě navíc sám zaútočí s krokem.

Jak by tedy mělo vypadat objetí soupeřových paží levou rukou? Jelikož kreslíř nás v tomto případě nechal na holičkách, pomůžeme si fotografií z tréninku s Myschwerkem. (obr. 31) Protiakce spočívá podle nás v tom, že při pohybu vpřed se k soupeři natočíme levým bokem, obejmeme levou rukou shora obě jeho paže a pokračujeme v rotaci za svým pravým ramenem tak, abychom s nepřítelem smýkli a zbavili jej rovnováhy. Na zemi či během snahy udržet se na nohou už by pak nemělo být těžké jej dorazit mečem.

Jako úvod pro tuto akci používáme úder puklím do obličeje – taková akce buď protivníkem otřese a zpomalí jej, nebo jej alespoň přiměje šklbnout hlavou vzad a vystavit tak své paže zcela našemu objetí. Nás přitom

Obr. 31

takové navolnění nestojí prakticky žádný pohyb navíc, neboť při objetí protivníkových paží náš puklír beztak míjí poměrně těsně jeho obličej. Jedná se však o naši doplněnou interpretaci, která vychází pouze z vyobrazení útoku puklím na obličej v některých pozdějších rukopisech (obr. 32).⁵² Také italské prameny o úderu puklím do tváře hovoří a nazývají jej „knírek“ (*mostaccio*),⁵³ z čehož Myschwerk poměrně přesvědčivě dovozuje, že se jedná o úder hranou puklíře mezi nos a horní ret. Citlivější čtenář si jistě do-

⁵²Vyobrazení pochází ze Sollingera, úder puklím do tváře lze najít též ve von Eybovi.

⁵³Giacomo di Grassi, *Ragione di adoprar sicuramente l'arme*, 1570, kapitola: „Obrana z guardia alta“, Myschwerkův překlad zveřejněný na adrese: <http://www.myschwerk.webzdarma.cz/mainpage.html>, naposledy navštíveno dne 2.2.2013.

⁵¹Viz. např. fol. 4v (str. 8).

Obr. 32

káže představit, že po úspěšném provedení takovéto akce by objetí soupeřových rukou již ani nemuselo být potřebné.

6.3 Kněz (akce z první pozice)

Půlštít je vskutku velmi dobrá pozice a kněz proti ní má dosti omezené možnosti konání. Výše už jsme hovořili o nevýhodách ústupu. Vyrazit vpřed pod ochranou vlastního půlštítu, dokud žák pouze v bezpečné vzdálenosti provokuje, je zřejmě možné, ale rukopis o této možnosti mlčí, ačkoliv jinde se kněz běžně staví proti žákovi pod ochranou téhož krytu, jaký provedl žák. Lze předpokládat, že žák by po takovém přiblížení provedl vazbu a získal v ní převahu, aniž by byl přitom vážněji ohrožen. Zbývají proto jen dvě možnosti – útok nebo zavázání soupeřovy čepel. To, co rukopis zpodobňuje (obr. 23), lze vyložit jedním i druhým způsobem.

Řada zahraničních šermířů⁵⁴ provádí z první pozice vazbu krátkým ostřím na soupeřovu čepel a následný bod. My jsme však výše dovodili, že náprah v první pozici je spíše náprahem na vrchní sek prováděný dlouhým ostřím. Takovým sekem lze útočit na hlavu i na soupeřovu ozbrojenou ruku, je-li odkryta. My v dané situaci upřed-

nostňujeme útok na hlavu. Jestliže totiž protivník provokující krytem (půlštít vlevo od osy těla) přecení svoje síly, je možno jej s krokem zasáhnout rychlým a razantním sekem na pravé ucho.⁵⁵ Jedná se o taktiku známou z dlouhého meče jako *vorschlag*.

I když se zásah nezdaří, postačí, když soupeř stihne útok vykryt na poslední chvíli a již bude ve vazbě mnohem méně silný. Pravděpodobně se s provedením následných technik zpozdí, čímž se otevře knězi okénko příležitosti pro jeho vlastní techniky. Razantním a překvapivým vrchním sekem si tak kněz může vytvořit takové podmínky, že bude ve vazbě úspěšný, ačkoliv útočil ze své slabé strany. Na rozdíl od pravého seku si může pokus o *vorschlag* ze své levé strany dovolit, protože mu hrozí pouze slabá vazba, nikoliv kryt puklířem a bezprostřední odvěta.

6.4 Kněz (akce z vazby)

První zásada, kterou musí mít kněz na paměti, když vstupuje do vazby proti půlštítu, je, že má být kdykoliv připraven klesnout pod meč a puklíř. Co to znamená?

První vysvětlení, které v rukopise nalézáme, je poněkud mlhavé. „*Jest-li prováděn půlštít, klesni pod meč i štít. Bude-li obecný, bere hlavu. Pak zaujmi bodný úder (stichs-lach)*“.⁵⁶ Abychom pochopili, o jakou situaci se jedná, musíme zalistovat dále k vysvětlení podrobnějšímu, kde nám navíc pomůže i vyobrazení. (obr. 33) Zde autor rozvádí dříve uvedenou myšlenku takto: „*Zde žák provádí obecnou pozici, jakou mají ve zvyku provádět všichni běžní šermíři z výše dotčeného předchozího dotyku tu vázající, který jest výše, jde po hlavě a opomíná bezprostředně úder štítem, pročez následuje sek a kněz vstoupí, jako zde.*“⁵⁷

⁵⁵Jak nám to ostatně na workshopu následujícím po této prezentaci názorně předvedl mnohem rychlejší Martin Fabian. :-)

⁵⁶Fol. 2r (str. 3).

⁵⁷Fol. 25r (str. 49).

⁵⁴Zejména známé německé uskupení Hammaborg.

Obr. 33

O co tedy jde? Po střetu čepelí máme držet své ruce nízko, klesnout jimi pod soupeřův meč a puklír. Dozvídáme se, že obecní šermíři na takovouto provokaci reagují tím, že místo aby pracovali ve vazbě, tak bez jakékoli přípravy provedou z vazby sek na odkrytou hlavu. Takový útok, pokud protivníka zasáhne, může být úspěšný. Jestliže je však soupeř připraven, stačí mu drobný pohyb, pohybu pozvednutí meče a puklíře a mírné přikrčení se, aby si zakryl ohroženou hlavu, a útok sklouzne po jeho puklíři. Pak už záleží jen na vzdálenosti, zda útočníka čistě jen bodne, jako to vidíme na výše uvedeném vyobrazení, nebo zda z důvodu dostatečné blízkosti provede spolu s bodem též blokaci jeho rukou svým puklířem, neboli stichslag. (obr. 34)

Obr. 34

V případě, že protivník není obecný a pracuje ve vazbě správně (drží kontakt čepelí a provádí bod na břicho či hrud), má kněz následující možnosti konání.

Úder puklířem (schildschlag)

Stejně jako může úder puklířem provést žák (obr. 29), může jej vykonat i kněz.⁵⁸ Musí tak ovšem učinit dříve, než žák vazbě naměruje hrot na jeho břicho a začne postupovat vpřed. Pak už bývá většinou pozdě, neboť meč má delší dosah než ruka s puklířem a kněz by tak byl bodnut na břicho dřív, než by stačil srazit žákovy ruce puklířem dolů na jeho stehna a provést sek.

Objetí pravou rukou

Kněz může žákův bod ve vazbě vytlačit na svou levou stranu mečem držným hrotem k zemi (střeh připomínající berlu). Je to pochopitelně křehká pozice, neboť žák může okamžitě uplatnit některou ze svých technik ve vazbě (úder puklířem, objetí rukou, rozdělení meče a puklíře). Jestliže však žák na změnu situace nezareaguje včas a pokračuje v pohybu dopředu, ačkoliv již ztratil možnost zasáhnout hrotem cíl, může velmi snadno skončit s uvězněnými rukama. Kněz se začne k protivníkovi otáčet zády a při tom překlopí svůj pravý loket přes obě jeho paže, čímž je uvězní. (obr. 35) Žák se z takového uchopení nemůže vyprostit bez toho, že by pustil svůj meč a puklír, takže jedinou možností, jak si zachránit krk, pro něj zůstává okamžitý přechod do zápasu.⁵⁹

⁵⁸Text na fol. 2r (str. 3), zpodobněno na fol. 13v (str. 26) a také na fol. 30v (str. 60), kde sice úder puklířem provádí žák, ovšem v situaci, kdy útočil proti kněžovu půlštítu a kněz získal ve vazbě převahu.

⁵⁹Text na fol. 2v (str. 4), samotná technika zobrazena na fol. 17v (str. 34) a následujících.

Obr. 35

Projití skrz (durchtreten)

Projití skrz, jak Myschwerk překládá německý pojem durchtreten, je sice v rukopise jako možnost kněze zmíněno,⁶⁰ ale vyobrazeno je nikde nevidíme. Malíř zachytil pouze horní variantu projití skrz, která však povstává ze zcela jiné situace, a sice z horní vazby. (obr. 36)⁶¹ Přesto je to jediná stopa, kterou máme, proto od ní musíme začít.

Obr. 36

Při snaze o interpretaci narážíme na nejasné vyobrazení puklíře – zdá se, jako by byl až za žakovým štítkem. Jelikož nevidíme příliš rádi interpretace založené na tom, že kreslíř udělal v nějakém bodě chybu, pokoušeli jsme se poměrně dlouho najít nějaký způsob

⁶⁰Text na fol. 2v (str. 4).

⁶¹Fol. 9v (str. 18).

provedení této techniky, který by přesně odpovídal vyobrazení a přitom byl účinný. Oddělení ruky s mečem od ruky držící puklíř nás však vystavuje příliš snadné protivníkově odvetě vedené středem, takže to býval zhusta spíše šermíř představující žáka, kdo „prošel skrz“.

Odvozujeme tedy nyní svou interpretaci od pozdějších vyobrazení ze Sollingera a z Maira. (obr. 37) Tyto prameny, kopírující do značné míry I.33, zcela zřetelně zachycují puklíř tak, že má být použit k odtlačení soupeřova štítku na levou stranu, čímž si vytvoříme prostor pro svůj sek za soupeřovou čepelí (technika, která vzdáleně připomíná duplieren známé z šermu dlouhým mečem a tesákem). Takto tedy nyní interpretujeme horní projití skrz. Projití skrz z vazby po provedení první pozice proti půlstítu pak aplikujeme jako jeho zrcadlovou dolní variantu.

Obr. 37

Pro názornost a z důvodu chybějícího vyobrazení v samotném rukopise budeme svou interpretaci demonstrovat fotografiemi z tréninku. V okamžiku, kdy žák provede vazbu a snaží se v ní získat převahu a nesměrovat svůj hrot na protivníkově břicho nebo hrud, musí kněz vytlačit jeho čepel ze středové osy. Učiní to tak, že pootočí zápěstím ve směru hodinových ručiček a dlouhým ostřím vytlačí žákův meč doleva. (obr. 38) Jakmile takto zažehná

bezprostřední nebezpečí, musí jednat bystře, protože je vystaven žákovu úderu puklím (schildschlagu). Proto by měl okamžitě udeřit svým puklím do žákových rukou zprava tak, aby je srazil na levou stranu. Otevře si tak prostor pro levý spodní sek dlouhým ostřím na žákovu odkrytou hrud' či břicho (obr. 39). Tak je projití skrz dokonáno.

Obr. 38

Obr. 39

Změna meče

Asi nejnáročnější odvetu představuje změna meče (nebo přinejmenším takovou, s jejíž interpretací jsme nejméně spokojeni). Při ní podle nás kněz na ohrožení ve vazbě reaguje prudkým ústupem, během něhož

získá čas opustit vazbu a krátkým švihnutím proti směru hodinových ručiček zavázat znovu žákův meč (obr. 40). Spoléhá při této riskantní operaci jednak na rychlost svých nohou a jednak na to, že náhlé povolení tlaku na čepeli povede k tomu, že žák „přetáhne“ hrot doleva a bude jej muset přsměrovat zpět na svého protivníka.

Obr. 40

Kněz se tedy provedením této akce dostane ze spodní polohy ve vazbě do polohy horní, tedy shora blokuje svou čepelí žákův meč. Odtud, jak se dozvídáme, má vést sek (nejspíše krátkým ostřím) na žákovu hlavu, což se nazývá německy *nucken* (obr. 41). Pokud žák instinktivně pozdvihne puklír k ochraně ohrožené hlavy, může se stát, že kněz vnikne svou čepelí mezi jeho ruce a hrozí pak, že se situace zvrhne v zápas. Nejspíše proto má kněz udeřit svým puklím na žákovy ruce a vzápětí vyprostit svůj meč a obnovit vazbu.⁶²

7 Hry dlouhého hrotu

Dlouhý hrot je oblíbená defenzivní pozice v dlouhém meči i tesáku. Její síla spočívá v tom, že nám drží soupeře od těla a svádí jej útočit na zbraň, čemuž se dá dobře čelit technikou *durchwechseln*. To ovšem v šermu

⁶²Fol. 3r (str.5) a následující.

Obr. 41

mečem a puklířem, jak jsme si již dříve ukázali, tak úplně neplatí. Zde naopak útok na čepel přijmout musíme, nechceme-li riskovat, a umožňujeme tak soupeři, aby získal silnou vazbu, rozhodne-li se navázat shora. I přesto se „klasický“ dlouhý hrotfootnoteUvádíme přídomek „klasický“ pro odlišení od dlouhého hrotu držného hrotem k zemi, jak jej ukazuje rukopis I.33 na fol. 1v (str. 2) a některých dalších a který připomíná spíše pozici alber. v rukopise vyskytuje, a to jako kryt první pozice (obr. 42). Pod jeho ochranou se lze zřejmě k protivníkovi přiblížit až na nebezpečnou vzdálenost. Ukážeme si dvě základní situace, které z toho vznikají.

Obr. 42

7.1 Provedení vazby

V šermu mečem a puklířem je nejlepší reakcí na soupeřův dlouhý hrot zavázání jeho čepel a práce ve vazbě. Rukopis zdůrazňuje, že vázat shora je mnohem výhodnější než zdola⁶³ – jednak snadněji získáme ve vazbě převahu, dále preventivně blokuje dráhu soupeřova bodu na obličej a v neposlední řadě by nám při vázání zdola hrozil protivníkův útok z vazby na hlavu, jak nám rukopis ukazuje na jiném místě.⁶⁴

Z první pozice se vazba provádí levým vrchním sekem vedeným dlouhým ostřím po mírně obloukové dráze, jež připomíná krumphaw. Výsledná vazba odpovídá té, jaká vzniká po útoku z první pozice proti půlstítu a následném stlačení útočnickova meče dolů (obr. 43), takže i akce se z ní provádějí stejně, jako jsme si popsali u her první pozice. Je tu ovšem podstatný rozdíl v tom, že převahu ve vazbě tentokrát získává útočník, tedy ten, kdo zaujal původně první pozici, nikoliv ten, kdo prováděl kryt. A to je hlavní nevýhodou krytu v podobě „klasického“ dlouhého hrotu.

Obr. 43

Vazbě na dlouhý hrot se rukopis věnuje ještě jednou,⁶⁵ ovšem s velmi stručným a tedy nepřiliš jasným textem. Lze proto váhat, jakou situaci vyobrazení zachycuje (obr.

⁶³Fol. 6v (str. 12).

⁶⁴Fol. 19v (str. 38).

⁶⁵Fol. 7v (str. 14) a následující.

Obr. 44

44). Mohlo by jít o navázání zespoda z levé strany soupeřova meče. Znamenalo by to, že kněz z první pozice přesunul ruce doprava a změnil střeh na takový, který připomíná berlu. S jeho pomocí se pak pokusil odstranit žákův hrot ze středové osy, ovšem žák zareagoval změnou úhlu meče, získal ve vazbě převahu a střed si udržel, takže vznikla – jak nám ukazuje další folio – opět situace, jakou již známe, pouze s převahou žáka jako vázaného. Šlo by tedy o jakési náznorné varování před tím, jaké nežádoucí výsledky může mít vázání zespoda. Problém může být v tom, že spodní navázání ukazuje rukopis beze všech pochybností na jiném foliu,⁶⁶ (byť povedené proti dlouhému hrotu drženému hrotem k zemi) a následkem není slabá vazba, ale útok vázaného na hlavu vázajícího. Také představa, že kněz držící v první pozici meč i puklír vlevo od osy těla bude obě zbraně nejprve přesouvat na druhou stranu a prozradí tak žákovi svůj záměr, není příliš v souladu s účelností typickou pro styl šermu podle Walpurgis.

Přílehavější nám proto připadá interpretace, podle níž se kněz i v tomto případě pokusil o horní vazbu. Ovšem žák mu vyšel čepelí vstříc, mírně pootočil zápěstím proti směru hodinových ručiček, aby navázal krátkým ostřím, a díky takto získanému úhlu při navázání získal nad vázajícím knězem převahu a ovládl střed. Šlo by

⁶⁶Fol. 19v (str. 38).

tedy o návod, jak touto poměrně jednoduchou protiakcí nevýhody „klasického“ dlouhého hrotu alespoň částečně kompenzovat. Popsaná technika nám na tréninzích vychází jako funkční, otázka interpretace sporného vyobrazení však zůstává otevřená pro budoucí diskuzi.

7.2 Uchopení čepele

Poslední akce z rukopisu I.33, kterou si v této prezentaci představíme, je nesmírně malebná (obr. 45). Autor rukopisu nám totiž radí, že máme během přišermování nenápadně uchopit svůj meč levou rukou, abychom uvolnili pravačku. To nám umožňuje první pozice provést díky tomu, že si při ní kryjeme puklířem ozbrojenou ruku – v jeho stínu tak nenápadně provedeme přípravnou operaci k uchopení protivníkovy čepele.⁶⁷

Obr. 45

Rukopis se dále již věnuje jen tomu, jak se proti dané akci bránit. Nedožíváme se, jak ji vlastně dokončit. Zřejmě je ale možné úderem puklíře zasáhnout protivníkovu ruku a zbraň mu vyškubnout, jak nasvědčuje vyobrazení u Sollingera (obr. 46). To s sebou ovšem nese nebezpečí přiblížení se k protivníkovi, který nás může udeřit puklířem na obličej a přejít do zápasu, jak nám ukazuje vedle Sollingera i Mair (obr. 47). My proto upřednostňujeme spíše přímý útok místo odzbro-

⁶⁷Fol. 16r (str. 31) a následující.

jení – zatímco blokujeme úchopem protivníkovu zbraň, zaútočíme na něj hrotem svého meče držené v levé ruce, jako by šlo o obří dýku. Obě varianty nicméně mají své kouzlo a dokazují, že meč a puklír mohou být atraktivní kombinací i pro scénický či divadelní šerm.

Obr. 46

Obr. 47

Folia pojednávající o uchopení čepele jsou pro nás důležitá ještě z jednoho důvodu. Doprovodný text totiž představuje jednoznačný důkaz, že právě zde se nějaký list z Walpurgis v průběhu času ztratil. Poslední věta dané sekvence uvádí: „Zde jest žákův meč osvobozen úderem štítu. A kněz musí dávat pozor,

aby žák neprovedl sek na hlavu nebo obecný bod, což kněz učil svého žáka si navyknout. Mimo to bys měl vědět, že když žák provádí sek na hlavu, kryj se mečem spolu se štítem v levé ruce a tak udeříš svého soupeře štítem do rukou, jak jest ukázáno dole v následujícím příkladu.“⁶⁸ Na první straně dalšího listu (ani jinde v rukopise) však popsanou odvetu vyobrazenu nevidíme, místo toho zde začínají hry šesté pozice. Uvedený kryt nenacházíme ani v žádném jiném rukopise, což poněkud narušuje teorii, že von Eyb, Mair, Sollinger a Berlínský skicář kopírovali rukopis I.33 v době, kdy byl ještě úplný. Spíše se zdá, že vycházeli z jiného díla, ovšem držícího se tradice Walpurgis v některých ohledech (např. krytí ozbrojené ruky puklířem během útoku).

8 Závěr

Boj mečem a puklířem představuje šerm soupeřů vyzbrojených dvěma zbraněmi. Proto se při něm neuplatní některá pravidla známá z šermu jednou zbraní, jako je dlouhý meč či tesák, ba jsou dokonce úplně postavena na hlavu. Místo zahájení boje zprava se dává přednost zahájení levému, protože při něm nehrozí, že soupeř provede kryt puklířem a souběžný útok. Ruku se zbraní kryjeme během útoku puklířem, abychom zabránili předseku na ni. Dlouhý hrot není příliš výhodná pozice, neboť technika durchwechseln je kvůli soupeřově puklíři riskantní akcí. To vše dělá z boje podle Walpurgis unikátní systém šermu – hru pozic a protipozic, kdy se jeden či druhý šermíř snaží vylákat soupeře k nepředložené akci a získat nad ním převahu ve vazbě. Okamžitě jej pak ohrožuje bodem na břicho či hrud a podaří-li se protivníkovi toto bezprostřední ohrožení odvrátit, nastupuje řada technik, které nemají obdobu v žádném jiném rukopise. Mezi nimi přední

⁶⁸Fol 16v (str. 32).

místo zaujímá úder puklím na soupeřovy ruce se souběžným sekem na tvář (schildschlag), užívá se však i objetí protivníkových rukou, projití skrz či změna meče.

Zdá se však, že základní zásady tohoto systému byly zapomenuty již v XV. století, neboť pozdější mistři je na vyobrazeních a v textech věnovaných meči a puklím nerespektují. Nejspíš došlo k přetržení výukové tradice. Snad to bylo způsobeno tím, že na výsluní byl v té době v šermířských školách boj dlouhým mečem, zatímco meč s puklím byly vedle něj pouhou popelkou. Nebo možná jen nebylo možné v prostředí, kde většina šermířů bojuje s danou kombinací zbraní intuitivně a dělá základní chyby, uplatňovat sofistikovaná taktická schémata. Více se vyplácelo zaměřit se na základní odvety, jimiž lze tyto chyby trestat.

Sparring – áno či nie?

Martin Fabian

Bratislavský šermiarsky spolok

<http://sermiari.sk/>

1 Úvod

Šerm má mnohoraké formy, napriek tomu môžeme za jeho bazálne delenie považovať tzv. „schimpf“ a „ernst“ formu (aspoň čo sa týka nemeckých tradícií). Kým ernst predstavuje skutočný boj (predpokladajme so zámerom zneškodniť, resp. vyradiť protivníka na úroveň bojaneschopnosti), schimpf alebo schulfechten je cvičný, hravý, resp. tréningový šerm. (citácie „rovnako v hre, ako v skutočnosti“). Zdroje, s ktorými pracujeme nás nabádajú k cvičeniu našich zručností so zbraňou, aby sme sa vedeli obrániť, ako v hre, tak aj v skutočnosti. Niet žiadnych pochyb, že cieľom cvičenia našich predkov bolo aj vzájomné uvšportové zápolenie. Svedčia o tom nielen primárne zdroje, ale takisto aj množstvo sekundárnych zdrojov o organizovaní a prebiehaní verejných juvškôl, ktoré boli zároveň akýmsi pouličným divadlom plným napínavých stretov za účelom merania síl alebo pobavenia publika. Čo je však na inú diskusiu a hlbšie bádanie - absentuje signifikantné množstvo zdrojov vypovedajúcich o súbojoch na život a na smrť s dlhým mečom vo forme, ktorú sme si istým spôsobom zromantizovali. Bežné denné odenie, topánky, ostrý meč a božia pomoc. To, o čom nás presvedčajú PR úvodny šermiarsky kódexov.

Nepochybne sa množstvo takýchto stretov odohralo (veď aj zmienka hodná vrecka diamantov u Fioreho dei Liberi¹, kedy by každý takýto stret vymenil za hrst iných súbojov, a to sa bavíme o profesionálnom šermiarskom majstrovi a skúsenom vojakovi!), na základe doterajších dôkazov však môžeme predpokladať, že školený šerm sa svojim status quo v jeho najpopulárnejšom období principiálne nelíšil od podoby, v ktorej ho vidíme dnes. Ľudia mnohých profesií sa cvičia v zručnosti a remesle používania zbrane (alebo princípu používania zbraní) pre potešenie, radosť, zo-

---

¹ „... Tiež, hovorím, že som tento Kumšt učil vždy tajne tak, že mi nikto neasistoval v lekciiach, okrem študentov a niekoľkých diskretných príbuzných. A i keď tam niekto iný bol, či už milosťou alebo priazňou, sakramentom to ostalo, sľubovali s vierou neodhalit žiadnu z vecí, ktoré videli odo mňa, majstra Fioreho. A najviac zo všetkého som sa strážil iných šermiarskych majstrov a ich žiakov. A oni, majstri, zo závidia požadovali boj s bodno-sečnými mečmi v ochrannej veste, bez hocijakého brnenia až na pár kožených rukavíc; a všetko toto sa stalo preto, lebo som s nimi nechcel cvičiť a učiť ich čokoľvek z môjho umenia. A tento fakt sa udial päť ráz. A päť ráz, pre svoju česť, som sa musel biť na neznámom mieste, bez príbuzných i známych, neveriac nikomu lež Bohu, môjmu Kumštu a mne, Fioremu, a môjmu meču. A pri milosti Božej, ja, Fiore, udržal som svoju česť a nezranil som sa. Taktiež ja, Fiore, povedal som svojim žiakom, ktorí mali bojovať v bariérach, že boj v bariérach je omnoho a omnoho menej nebezpečnejší ako boj s bodno-sečnými mečmi v ochrannej veste, pretože ak tomu, čo sa hrá s ostrými mečmi, zlyhá čo i len jeden kryt, daruje mu to smrť, kým ten, kto bojuje v bariére a je dobre chránený zbrojou, môže dostať veľa zásahov, však stále môže bitku vyhrať. Tiež je tam ďalší fakt a to, že zriedka niekto umrie pretože bol zasiahnutý. A tak môžem povedať, že by som radšej bojoval tri razy v bariérach ako i len raz s ostrými mečmi, ako som vyššie povedal“

celenie fyzickej kondície, individuálny rozvoj alebo pre zápolenie samotné. Dnes už asi nebude nutnosť povstať s bodno-sečnou zbraňou na ochranu vlasti či holého života, pár (závažných) dôvodov teda odpadá.

Otázkou teda ostáva: Prečo nezápoliť? Prečo nepraktizovať sparring? Prečo sa v šerme vyhýbať tomu, na čo bol primárne (resp. sekundárne) určený?

Na Slovensku a v Českej republike nie je o zápolenie alebo voľný sparring veľký záujem². Aspoň to je dojem, ktorý nám ostal po reakcii na úvodnú otázku našej prednášky. Otázka znela, kto v skupine praktizuje šerm na voľno, resp. spolu zápasí. Prečo je tomu tak je určite zložitejšie a multifaktoriálne podmienené; či už je to absencia vhodných zbraní, ochranných prostriedkov, rešpekt pred zbraňou, hlavný zámer šermu (časť skupín praktizuje KdF iba ako doplnok k aktívnemu scénickému vystupovaniu), prípadne praktizovanie šermu spôsobom „šerm-dó“, ako môžeme vidieť v mnohých ázijských bojových systémoch, snád s výnimkou Kenda a rôznych Gekikien hnutí (vyberáme nám najbližšie športy).

Existuje však aj predstava, že súťažný či turnajový šerm môže negatívne zdeformovať nadriľovaný šerm - bojové umenie. Ide o mimoriadne komplikované tvrdenie a percepciu, ktorá je podľa nášho názoru do značnej miery skreslená predstavou o šerme ako takom. Je nutné vziať v úvahu nasledovné tvrdenie: Šerm dlhým mečom nie je nutným ani pravidlým odrazom toho, čo nám poskytuje limitované množstvo fechtbuchov, ktoré si marketingovo pravdu a výnimočnosť osvojujú. Je to len záznam o špecifickom pohľade niektorých účastníkov, z ktorých je časť previazaná rovnakou prizmou, resp. určitou náväznosťou. Táto náväznosť nemusela byť nutne funkčná

²Platilo hlavne v čase, kedy bola prednáška odprezentovaná. V čase revízie tohto textu je situácia odlišná. Či už ide o vnútroskupinové zápolenie, strety na vyššej úrovni či zárodoky šermiarskej „ligy“

a najlepšia; mohla byť úspešná aj kvôli forme svojho podania, prípadne kvôli možným kořenom v tradícii staršej, ako nám uvádzajú dochované zdroje. Jedno je však isté. Všetky dochované zdroje sa usilujú o čo najjednoduchšie zhrnutie bojovej stratégie a taktiky do niekoľkých princípov, vrátane preferencie istých postupov voči iným.

Preferencia postupov a taktiky však nemusí znamenať dôraz na estetické kritéria, ktoré vedú v človeku zanechať najlepší dojem a zároveň formovať jeho predstavu o šerme. Tým sa dostávame k ďalšiemu možnému argumentu „odporcov“ voľného zápolenia, a síce výzoru šermu ako takého. Šerm však nie je, najmä keď ide o Kunst des Fechtens (t.j. zápolenie za účelom zdolania protivníka) záležitosťou, ktorá má ulahodiť oku. Ide o použitie takých prostriedkov, ktoré zabezpečia víťazstvo, pokiaľ možno bez ujmy, v turnajovom prostredí s ohľadom na špecifické okolnosti (skupina, postup, únava, druh protivníka, počet bodov a samozrejme pravidiel, etc.). Netreba zabúdať na podstatný fakt, že každý z nás je pohybovo rozlične nadaný a každý má svoj špecifický prístup alebo videnie šermiarskej stratégie alebo taktiky. To, čo sa mi nepáči nemusí byť objektívne zlé alebo nefunkčné.

2 Rozbor finálového zápasu Swordfish 2011

Pre účely našej prednášky sme si vybrali za úlohu zanalyzovať populárny, dostupný súboj z jednej z najprestížnejších svetových HEMA súťaží, finále súťaže v dlhom meči, kde voči sebe stáli Jan Chodkiewicz (Fechtschule Gdansk, PL) a Bert Gevaert (Hallebardiers, BE). Nakoľko jestvuje viacero záznamov, vybrali sme si ten v najvyššej kvalite – Livestream zo súťaže, voľne dostupný na YouTube1 v HD. Naše závery sú prudko subjektívne a ovplyvnené uhlom dostupného

záznamu, nemusia sa teda zhodovať s realitou, resp. konečný výsledok môže byť jemne odlišný.

2.1 Krátke zhrnutie pravidiel turnaja

- trvanie zápasu je 10 výmen alebo 2-3 minúty, prispôsobuje sa tiež počtu účastníkov
- zbrane dodáva organizátor (v tomto prípade padla voľba na Ensifer Heavy)
- afterblow platí (viď nižšie)
- bod sa dá získať sekou, bodom alebo rezom, dominanciou v zápase, vytlačením súpera zo súťažnej plochy, úderom hlavice
- údery, kopy, laktovky, kolenná alebo prehody sú povolené, pokiaľ však nezabezpečia dominanciu, nerátajú sa do skóre
- je zakázané: útočiť na zátylok, krk, chrbticu alebo vytvárať neprímeraný tlak na kĺby a techniky typu mordschlag
- v prípade, že obaja súperia dosiahnu zhodné skóre, ide extra kolo, tzv. sudden death (rýchla smrť)
- na zápas dozerajú traja rozhodcovia s farebnými vlajkami a moderuje jeden hlavný rozhodca, ktorý môže zápas prerušiť a aktívne doň vstupovať v prípade ohrozenia účastníkov, ale neprideľuje body.

2.2 Afterblow a súzásahy

- afterblow je definovaný ako protiútok vykonaný do jednej akcie, v ktorej padol zásah
- súzásah je definovaný ako zásah v rovnakom, resp. takmer totožnom čase
- výskyt 3 doublezásahov v rámci kvalifikačných zápasov (resp. konkrétneho zápasu) ústi do straty bodu

- afterblow sa neráta ako zásah, ale ako platná výmena

2.3 Požiadavky na ochranné odenie

- celé telo musí byť prikryté, žiadna viditeľná koža (ako napr. lýtka a pod.)
- šermiarska maska s čiapočkou a ochranou zátylku, extra chránič krku
- polstrovaná vesta, resp. gambeson bez dier
- pevné chrániče na kĺby
- dobré, pevné a tvrdé rukavice bez zraniteľných medzier (odporúča sa Ensifer alebo Absolute Force)
- suspenzor, resp. plastron pre ženy
- pevný chránič na nohy

2.4 Samotný priebeh zápasu

Stret č. 1

1:54:19 oberhaw – versetzen

1:54:19 umbschlagen/zucken – abzug mit schlag

1:54:22 binden – durchwecheln (rechtes pflug)

1:54:23 alber > stich – krumm versetzn > einlauffen vs abzug

1:54:24 einlauffen > umbschlagen > mutieren stich – links ochs&versetzen

1:54:25 kurcze hande (pflug/langort) > stich fur das haupt (zásah)

1:54:26 gegenstich/schmidt fur das hals – verkehrten arm (koniec výmeny – skóre JAN)

Stret č. 2

1:54:41 das vorderen fus von schlagen du huttest must

1:54:42 ansetzen in das obern rechts ochs & umschlagen (koniec výmeny – skóre Bert)

Stret č. 3

1:54:59 fehler – krummes versetzen

1:55:03 rechtes oberhaw (vom tag) – versetzen

1:55:11 ein hantt schlag von schranckhutt zu dem rechten ochs (koniec výmeny – skóre Jan)

Stret č. 4

1:55:24 scheidelhau + abnehmen gegen protoalber + kron (koniec výmeny – skóre Bert)

Stret č. 5

1:55:39 ein hant stich (koniec výmeny – skóre Jan)

Stret č. 6

1:55:52 vomtag + scheidel vs versetzen

1:55:53 binded + stich vs langort

1:55:53 versetzen + hendedrucken (koniec výmeny – skóre Bert)

Stret č. 7

1:56:21 oberhaw to the left ochs – versetzen (zásah – neráta sa)

1:56:26 oberhaw + stich – unter leger

1:56:27 umschlagen – links ochs

1:56:27 hanget ort + schnappen (uberlaufen) – schlag zum bauch, mittelhaw (koniec výmeny – bez udelenia bodu (bod mal byť pridelený Bertovi)

Stret č. 8

1:56:47 ein hantt stich – versetzen+zásah (binden+halsschnitt)

1:56:48 einlauffen vs schnitt + ringen (koniec výmeny – skóre Bert)

Stret č. 9

1:57:12 recht oberhaw vs scheidell (double/afterblow – pridelené Janovi)

Stret č. 10

1:57:46 langes stich/ansetzen – versetzen + oberhaw

1:57:47 einlauffen mit knopff – ringen + werfen (skóre Jan)

Stret č. 11

1:59:40 ein hant schlag zum bein – mittelhaw zum kopf (koniec výmeny, double zásah)

Stret č. 1

1:59:53 ein hant schlag zum linck arm – underhaw versetzen

1:59:54 abzug – nachschlag (koniec výmeny, skóre Jan)

Stret č. 13

2:00:09 oberhaw – oberhaw (koniec výmeny, skóre Jan (armen, Bert míña)

Stret č. 14

2:00:36 verführen+zeckrur – oberhaw + stich 2:00:37 krummes versatzung (skóre Jan, zeckrur)

Stret č. 15**2:01:16** oberhaw – versatzung**2:01:18** fallen+schnitt – krummes versatzung**2:01:19** zwerch – nach+bauch schlag (koniec výmeny, bez udelenia bodu (zásah mal byť pridelený Bertovi))**Stret č. 16****2:01:46** schlussel+stich – versetzen**2:01:47** umbschlag – hangetort (koniec výmeny, skóre Bert)**Stret č. 17****2:02:06** nachreisen/zeckrur armen – oberhaw zum recht ochs (koniec výmeny, skóre Jan (diskutabilné))**Stret č. 18****2:02:19** ein hant stich (koniec výmeny, bez udelenia bodu)**Stret č. 19****2:02:38** ein hant stich – oberhaw (koniec výmeny, double zásah)**2.5 Zhrnutie**

Podľa oficiálnych zápisov bolo výsledné skóre nasledovné: Jan vs. Bert – 9:5

Po prvom kole:

Jan 5

Bert 4

Po druhom kole:

Jan 4

Bert 1

Podľa nášho rozboru bolo ale výsledné skóre v konečnom dôsledku mierne iné:

Kolo 1: 4:5

Kolo 2: 3:2 (alebo 3:3, podľa analýzy problematickej akcie)

Výsledné skóre zápasu podľa analýzy malo byť teda 7:7, resp. 7:8 po uznaní problematického zásahu.

Zásahy (zoradené postupne)

1. priamy bod na hlavu

2. bod + umbschlag na hlavu

3. voľný sek z jednej ruky telo

4. scheidelhau hlava

5. voľný bod z jednej ruky telo

6. rez+hendedrucken ruky

7. schnappen (+sek) hlava

8. ringen - dominancia

9. doublezásah (bod dostal Jan) ruky

10. ringen - werfen

11. doublezásah

12. voľný sek z jednej ruky ruky

13. oberhaw na ruky

14. zeckrur na ruky

15. zwerch hlava (neuznaný)

16. umbschlag hlava

17. zeckrur ruky vs oberhaw

18. bez udelenia bodu (bod z jednej ruky)

19. bez udelenia bodu (bod z jednej ruky vs oberhaw)

Dodatočné štatistiky

Celkový počet bodov zo stichov: 3 (všetko Jan)

Celkový počet bodov zo sekov: 6 (z toho Bert 3)

Celkový počet rezov: 1

Zeckrur: 2-4, podľa uhla pohľadu

Ringen: 2

Doublezásah: 5

Zásahy s mečom v jednej ruke: 4 (všetko Jan)

Rozbor teda môže poukazovať na niekoľko vecí:

1. Zápas sa mal skončiť inak, nešlo o tak jednoznačné víťazstvo. Oficiálne výsledné skoré je značne odlišné od udalostí, ktoré sme dokázali vyčítať z videa. Ako sme však uviedli na začiatku, môže to byť skreslené kvôli uhlu kamery a pod. Nemusí ísť teda a pravdu.
2. Zápas vôbec nie je netechnický. Rozbor jednotlivých akcií poukázal na to, že obaja súťažiaci použili zaujímavé množstvo techník, často aj menej štandardne vídaných (prehodenie) a sú technicky nadmieru zdatní
3. Obaja súťažiaci využívali tempo a rôzny taktický prístup k druhému, vrátane klamanie a lákania. Markantná zmena sa odohrala v druhej polovici po schladení emócií, ktoré nasledovali po zápase a prehodení
4. Útoky mečom v jednej ruke sa objavili relatívne často (4x)
5. Zápas nebol výrazne sekový
6. Doublezásahy sa udiali kvôli snahe oboch súťažiach zasiahnuť bez ohľadu na svoju ochranu
7. Rozhodcovia hodnotia značne „nadivoko“. Môže to byť spôsobené jednak ich rozhodcovskou neodbornosťou, problematic-

kými uhlami, rýchlosťou šermu či neprehľadnosťou zápasu. Každopádne ide o situáciu, ktorá by sa na vrcholných šermiarskych súťažiach nemala objavovať. Ak by sme totiž zistili, že podobným spôsobom sa rozhoduje aj na nižších úrovniach súťaže (ako napríklad kvalifikácia), záverečné výsledky preto nie sú vôbec relevantné a, nepekne povedané, nie sú ďaleko od hádzania si kockou miesto hodnotenia šermiarskeho výkonu. Pre niektorých uchádzačov môže ísť o značne frustrujúci fakt, ktorý ich môže odradiť od pravidelnej účasti na podobných podujatiach. Je nutné dodať, že pochybnosti o hodnotení sú častou súčasťou akýchkoľvek kontaktných športov, vrátane športového šermu.

V úvahu je potrebné brať jednu podstatnú vec. Stále ide o postupový turnaj, kde musia obaja súťažiaci zdolať určité množstvo protivníkov a finále sa nemusí odohrávať v rovnaký deň, ako prebehli samotné kvalifikácie. Ak teda predpokladáme, že každý má za sebou aspoň 7 zápasov v trvaní najmenej dve minúty s rozličnými protivníkmi a sústavnú fyzickú pripravenosť, je teda obdivuhodné, že sa samotný finálny zápas nezmenil v bezduchú mlátenicu. Ani jeden zo súperov nezneužíval pravidlá vo svoj prospech (tzv. prístup „gaming the rules“) a obaja predviedli napínavú show a jedno z najkrajších finále, aké boli zatiaľ na rôznych súťažiach prezentované³.

3 Záver

Športové zápolenie určite nie je a nebolo čosi, čo by pôvodní šermiari odmietali. Prístup k šermu „hrou“ je niečo, čo bojovníka a cvičenca zoceľuje a poskytuje mu iný pohľad na techniky, ktoré pravidelne na tréningoch repetitívne driluje. Je to zároveň jediný spô-

³Pozn. 2013 – platí aj o rok neskôr

sob, ako si šerm dnes vyskúšať. Vďaka moderným technológiám máme možnosť zápasit' relatívne bezpečne a napriek tomu s plným nasadením. Mohli by sme aj polemizovať o tom, či nie sme vďaka tomu rýchlejší a nepúšťame sa do riskantnejších akcií, než na aké nás vyzýva korpus Kunst des Fechtens. Na druhej strane môžeme polemizovať, či práve tieto inštrukcie popisujú šerm v jeho vtedajšom status quo alebo len zbožné prianie na jeho výzor a zvýšenú efektivitu. Bez akýchkoľvek záruk a garancií. Tak či onak, nemusíme si lámať hlavu nad tým, kde sa nachádza pravda. Stačí, že si naplno užijeme koníček, ktorému sa venujeme a odvážime sa zápasit' s kolegami z vlastných či cudzích skupín. To, že prvotné pokusy nebudú nutne odzrkadľovať naše predstavy o tom, ako by šerm mal vyzerat' nie je podstatné. Dôležitá je miera funkčnosti, miera nasadenia a chcenia. Odmenou je isto nemálo adrenalínu a v neposlednom rade zábava a radosť z toho, čo robíme.